

PROJEKTĄ IŠ DALIES FINANSUOJA
EUROPOS SOCIALINIS FONDAS

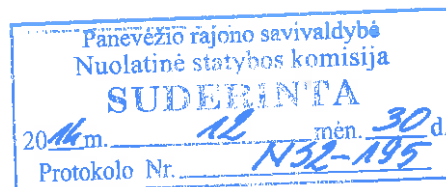

PROJEKTĄ ĮGYVENDINA
PANEVĖŽIO RAJONO
SAVIVALDYBĖS
ADMINISTRACIJA

PLANO RENGĖJAS
UAB „PANPROJEKTAS“

NAUDINGŲJŲ IŠKASENŲ TERITORIJŲ IŠDĖSTYMO PANEVĖŽIO RAJONE SPECIALUSIS PLANAS SPRENDINIAI

PLANAVIMO ORGANIZATORIUS

PANEVĖŽIO RAJONO SAVIVALDYBĖS
ADMINISTRACIJOS DIREKTORIUS

PLANO RENGĖJAS

UAB „PANPROJEKTAS“

2014 m.

TURINYS

1. IVADAS.....	3
1.1 Sąsaja su kitais planais ir programomis	3
1.2 Planuojama teritorija.....	6
2. ESAMI NAUDINGŪJŲ IŠKASENŲ IŠTEKLIAI IR JŲ PASISKIRSTYMAS PANEVĖŽIO RAJONE.....	7
3. SPRENDINIAI.....	10
3.1 Veiksniai įtakoiantys sprendinius.....	10
3.1.1 Gamtinė aplinka (pelkėtos, miškingos vietovės)	10
3.1.2 Saugomos teritorijos (Regioninis parkas, draustiniai, Natura 2000 teritorijos ir kt.).....	14
3.2 Plano sprendiniai.....	20
4. SPRENDINIŲ POVEIKIO VERTINIMO ATSAKAITA.....	26
4.1 Sprendinių poveikio vertinimo aspektai.....	26
4.2 Sprendinių poveikio vertinimas.....	26
4.3 Sprendinių poveikio vertinimo lentelė.....	29
5. IŠVADOS.....	33
6. PRIEDAI.....	34

1. ĮVADAS

Naudingųjų iškasenų teritorijų išdėstymo Panevėžio rajone specialusis planas rengiamas vadovaujantis Lietuvos Respublikos įstatymais, Vyriausybės nutarimais, Lietuvos Respublikos Saugomų teritorijų įstatymo, Lietuvos Respublikos Žemės įstatymo, Lietuvos Respublikos Miškų įstatymo, Lietuvos Respublikos Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo nuostatomis, Panevėžio rajono savivaldybės teritorijos bendruoju planu, Krekenavos regioninio parko ir jo zonų ribų planu, Krekenavos regioninio parko tvarkymo planu ir kitais galiojančiais dokumentais.

Planavimo organizatorius: Panevėžio rajono savivaldybės administracijos direktorius, Vasario 16-osios g. 27, Panevėžys, tel. 8 45 582948, faks. 8 45 582975, el.p. vitalijus.ziurlys@panrs.lt.

Plano rengėjas: UAB „Panprojektas“, Respublikos g. 38, LT-35173 Panevėžys, tel./faks.: (8 45) 581 875, el.p. panprojektas@takas.lt.

Planavimo tikslas:

1. Detalizuoti Panevėžio rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano nustatytus tvarkymo ir naudojimo reikalavimus, nustatyti planuojamos teritorijos naudojimo kokybinius ir kiekybinius parametrus;

2. Suformuoti teritorijas naudingųjų iškasenų gamybai, sudarant sąlygas ūkinei veiklai ir investicijoms;

3. Nustatyti teritorijų tvarkymo ir naudojimo režimus naudingųjų iškasenų išteklių projektams rengti ir ištekliams eksploatuoti.

1.1 Šąsaja su kitais planais ir programomis

- Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. spalio 29 d. nutarimu Nr. IX-1154 (žin., 2002, Nr. 110-4852; 2006, Nr. 111-4198);
- Lietuvos Respublikos Teritorijų planavimo įstatymas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Seimo 1995-12-12 nutarimu Nr. I-1120 (Žin., 1995, Nr. 107-2391; 1997, Nr. 65-1548, Nr. 96-2427; 2000, Nr. 34-953, Nr. 42-1195, Nr. 58-1708, Nr. 92-2881; 2001, Nr. 39-1358; 2003, Nr. 42-1916; 2004, Nr. 21-617, Nr. 152-5532; 2006, Nr. 66-2429, Nr. 82-3256; 2007, Nr. 39-1437; 2008, Nr. 10-337, Nr. 50-1847, Nr. 135-5232; 2009, Nr. 144-6351, Nr. 159-7205; 2010, Nr. 65-3195, Nr. 84-4404; 2011, Nr. 163-7757; 2012, Nr. 63-3172, Nr. 111-5635, Nr. 132-6677);
- Lietuvos Respublikos Saugomų teritorijų įstatymas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Seimo 1993-11-09 nutarimu Nr. I-301 (Žin., 1993, Nr. 63-1188; 1995, Nr. 60-1502; 2000, Nr. 58-1703; 2001, Nr. 108-3902; 2010, Nr. 81-4229; 2011, Nr. 49-2365; 2012, Nr. 53-2642; 2013, Nr. 3-84, Nr. 36-1726);
- Lietuvos Respublikos Žemės įstatymas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Seimo 1994-04-26 d. nutarimu Nr. I-446 (Žin., 1994, Nr. 34-620 ir redakcijos 2004, Nr. 28-868, Nr. 117-4368, Nr. 167-6098; 2005, Nr. 88-3291; 2006, Nr. 42-1504, Nr. 87-3399, Nr. 138-5268, Nr. 141-5392; 2008, Nr. 135-5233; 2009, Nr. 77-3166, Nr. 153-6884; 2010, Nr. 13-623, Nr. 72-3616; 2011, Nr. 49-2368, Nr. 49-2369; 2012, Nr. 76-3943);
- Lietuvos Respublikos Miškų įstatymas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Seimo 1994-11-22 nutarimu Nr. I-671 (Žin., 1994, Nr. 96-1872; 1996, Nr. 110-2507; 1997, Nr. 96-2426; 1998,

Nr. 56-1542; 1999, Nr. 110-3203; 2000, Nr. 111-3566; 2001, Nr. 35-1161, Nr. 35-1162; 2002, Nr. 31-1122, Nr. 105-4691; 2003, Nr. 38-1692, Nr. 123-5593; 2005, Nr. 31-977; 2006, Nr. 61-2174; 2007, Nr. 77-3044; 2009, Nr. 54-2137, Nr. 75-3074; 2010, Nr. 145-7431; 2011, Nr. 74-3548, Nr. 163-7744; 2012, Nr. 132-6687, Nr. 132-6688);

- Lietuvos Respublikos Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Seimo 1994-12-22 nutarimu Nr. I-733 (Žin., 1995, Nr. 3-37; 1997, Nr. 30-713, Nr. 67-1676, Nr. 96-2421; 2000, Nr. 40-1114; 2001, Nr. 39-1346; 2002, Nr. 68-2775, Nr. 123-5552; 2004, Nr. 153-5571; 2007, Nr. 80-3218, Nr. 81-3325; 2008, Nr. 59-2203; 2012, Nr. 136-6960);

- Specialiosios žemės ir miško naudojimo sąlygos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992-05-12 nutarimu Nr. 343 (Žin., 1992, Nr. 22-652; Žin., 1997, Nr. 38-940, Nr. 26-774; 1993, Nr. 71-1334; 1996, Nr. 2-43, Nr. 43-1057, Nr. 93-2193; 1997, Nr. 38-940; 1998, Nr. 30-798; 1999, Nr. 104-2995; 2002, Nr. 70-2887; 2003, Nr. 11-407, Nr. 42-1939, Nr. 105-4709; 2004, Nr. 21-642; 2005, Nr. 35-1140; 2007, Nr. 105-4294; 2008, Nr. 33-1152, Nr. 44-1643; 2010, Nr. 98-5089; 2011, Nr. 71-3389, Nr. 89-4249; 2012, Nr. 61-3063, Nr. 64-3239, Nr. 80-4168, Nr. 110-5578);

- Visuomenės dalyvavimo teritorijų planavimo procese nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996-09-18 nutarimu Nr. 1079 (Žin., 1996, Nr. 90-2099; 2004, Nr. 112-4189; 2007, Nr. 33-1190; 2009, Nr. 125-5392; 2010, Nr. 78-4010, Nr. 120-6124; 2011, Nr. 50-2430; 2012, Nr. 84-4397);

- Planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-08-18 nutarimu Nr. 967 (Žin., 2004, Nr. 130-4650; 2007, Nr. 131-5292; 2010, Nr. 139-7125; 2011, Nr. 50-2431);

- Teritorijų planavimo dokumentų sprendinių poveikio vertinimo tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-07-16 nutarimu Nr. 920 (Žin., 2004, Nr. 113-4228; 2012, Nr. 64-3240);

- Lietuvos Respublikos Visuomenės sveikatos priežiūros įstatymas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Seimo 2002-05-16 nutarimu Nr. IX-886 (Žin., 2002, Nr. 56-2225; 2007, Nr. 64-2455; 2010, Nr. 57-2809; 2011, Nr. 153-7194; 2012, Nr. 154-7938);

- Lietuvos Respublikos higienos norma HN 33:201 “Triukšmo ribiniai dydžiai gyvenamuosiuose ir visuomeninės paskirties pastatuose bei jų aplinkoje” (Žin., 2011, Nr.75-3638);

- Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2001-12-11 įsakymo Nr. D1-585/V-611 “Dėl aplinkos oro užterštumo normų nustatymo” pakeitimas (Žin., 2010, Nr.82-4364);

- Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2001-12-11 įsakymas Nr. 591/640 “Dėl aplinkos oro užterštumo normų nustatymo” (Žin., 2001, Nr. 106-3827; 2010, Nr.2-87; 2010-07-13 Nr.82-4364);

- Panevėžio rajono savivaldybės teritorijos bendrasis planas, patvirtintas Panevėžio rajono savivaldybės Tarybos 2008-07-03 nutarimu Nr. T-154;

- Panevėžio rajono savivaldybės Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo specialusis planas, patvirtintas Panevėžio rajono savivaldybės Tarybos 2011-05-18 nutarimu Nr. T-118;

- Panevėžio rajono savivaldybės teritorijos Šilumos ūkio specialusis planas, patvirtintas Panevėžio rajono savivaldybės Tarybos 2011-05-18 nutarimu Nr. T-119;

- Panevėžio rajono savivaldybės teritorijos Miškų išdėstymo specialusis planas;

- Rekreacinių zonų išdėstymo specialusis planas;

- Degalinių išdėstymo specialusis planas;
- Panevėžio rajono rekreacinių teritorijų specialusis planas, patvirtintas Panevėžio rajono savivaldybės Tarybos 2012-07-04 nutarimu Nr. TP-148-12-S;
- Krekenavos miestelio bendrasis planas, patvirtintas Panevėžio rajono savivaldybės Tarybos 2011-12-02 nutarimu TP1-2490;
- Krekenavos regioninio parko ir jo zonų ribų planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009-12-09 nutarimu 1617 (Žin., 2009, Nr. 147-6570);
- Krekenavos regioninio parko tvarkymo planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos 2010-03-30 įsakymu D1-251 (Žin., 2010, Nr. 39-1881);
- Planų ir programų ūkinės veiklos įgyvendinimo poveikio įsteigtoms ar potencialioms "Natura 2000" teritorijoms reikšmingumo nustatymo tvarkos aprašo reikalavimai (Žin., 2006, Nr. 61-2214);
- Gamtinio karkaso nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2007-02-14 įsakymu Nr. D1-96 (Žin., 2007, Nr. 22-858; 2010, Nr. 87-4619; 2012, Nr. 84-4425);
- 2006 m. balandžio 19 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 380 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. kovo 15 d. nutarimo Nr. 276 „Dėl bendrųjų buveinių ar paukščių apsaugai svarbių teritorijų, nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“;
- Gamtinių ir kompleksinių draustinių nuostatos (Žin., 2008, Nr. 414-1642);
- Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002-12-21 įsakymas Nr. 656 „Dėl valstybinių parkų, biosferos rezervatų ir draustinių tvarkymo planų rengimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimas (2004-07-01 Nr. D1-363);
- 2004 m. balandžio 8 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 399 (nauja redakcija - 2006-08-25 nutarimas Nr. 819) „Dėl LR saugomų teritorijų arba jų dalių, kuriose yra paukščių apsaugai svarbių teritorijų, sąrašo patvirtinimo ir paukščių apsaugai svarbių teritorijų ribų nustatymo“, kuriame visa ŽNP teritorija, išskyrus rekreacinės bei kitos (gyvenamosios) paskirties prioriteto funkcines zonas, yra patvirtinta kaip paukščių apsaugai svarbi teritorija. Paukščiams svarbi teritorija išskirta griežlėms ir jerubėms. (Žin., 2004, Nr. 55-1899);
- 2005 m. birželio 15 d. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro įsakymas Nr. D1-302 (nauja redakcija - 2006-11-06 įsakymo Nr. D1-518) „Dėl vietovių, atitinkančių gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, sąrašo, skirto pateikti Europos komisijai patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr. 105-3908). Visa ŽNP teritorija išskyrus rekreacinio, žemės ūkio ir kitos (gyvenamosios) paskirties yra Buveinių apsaugai svarbi teritorija;
- 2002 m. gruodžio 20 d. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro įsakymas Nr. 652 „Valstybės saugomų gamtos paveldo objektų sąrašas“ (Žin., 2003, Nr. 4-146);
- 2005 m. balandžio 19 d. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas Nr. D1-214 „Gamtos paveldo objektų nuostatai“;
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas 1999-04-29 Nr. 490, Vilnius „Dėl regioninių parkų nuostatų patvirtinimo“;
- Panevėžio rajono savivaldybės Nekilnojamojo kultūros paveldo tinklų schema, patvirtinta Lietuvos Respublikos Kultūros ministro 2009-05-15 įsakymu Nr. IV-212 (Žin., 2009, Nr. 56-2226);
- Berčiūnų pilkapyno, u.k. 5409(A260P), specialusis planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Kultūros ministro 2009-11-05 įsakymu Nr. IV-603;
- Siaurojo geležinkelio, G10KP specialusis planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Kultūros ministro 2009-02-18 įsakymu Nr. IV-76 (Žin., 2009, Nr. 25-994);

- Planuojamoje teritorijoje esančių kultūros vertybių apskaitos duomenys, paskelbti Lietuvos Respublikos Kultūros vertybių registre;
- Panevėžio rajono Kultūros paveldo objektų teritorijų ir apsaugos zonų ribų planai, apskaitos duomenys;
- Kiti patvirtinti teritorijų planavimo dokumentai.

1.2 Planuojama teritorija

Specialiuoju planu planuojama Panevėžio rajono savivaldybės teritorija, kurios plotas – 217834,38 ha (3,34 % šalies teritorijos ploto). Administraciniu atžvilgiu rajonas suskirstytas į 12 seniūnijų: Karsakiškio, Krekenavos, Miežiškių, Naujamiesčio, Paįstrio, Panevėžio, Raguvos, Ramygalos, Smilgių, Upytės, Vadoklių, Velžio. Savivaldybėje yra rajono pavaldumo miestas – Ramygala (plotas 324,70 ha).

Plano sprendiniai parengti masteliu M 1 : 25 000, atskirai kiekvienai Panevėžio rajono seniūnijai.

1.1 Pav. Panevėžio rajono teritorijos administracinis suskirstymas ir kelių tinklas
Šaltinis: www.pars.lt

Panevėžio rajono savivaldybė priklauso Panevėžio apskrčiai ir yra centrinėje šalies dalyje. Ji ribojasi net su aštuonių rajonų savivaldybėmis – šiaurėje - su Pakruojo, Pasvalio ir Biržų, rytuose - Kupiškio ir Anykščių, pietuose - Ukmergės ir Kėdainių, vakaruose – Radviliškio.

Geografiniu požiūriu Panevėžio rajonas yra Nevėžio žemumoje, priklausančioje Lietuvos Vidurio žemumai. Kraštovaizdyje vyrauja lygumos. Pro rajoną teka Lėvuo su intaku Pyvesa ir Nevėžis su intakais Juoda, Upyte (kairieji), Juosta, Kiršinu (dešinieji). Telkšo 10 nedidelių ežerų: Glitėnas, Juodis, Lieležeris, Larnaka, Paežerys, Parodėlės ežeras, Pašilių ežeras, Pilvinas, Pukiškio ežeras, Vėjeliškių ežerėlis. Yra 23 tvenkiniai, iš jų - 17 valstybinės reikšmės. Didžiausias miško masyvas rajone - Žalioji giria 18900ha (11 – tas pagal dydį miškų plotas Lietuvoje). Kiti didžiausi miškai – Gitėnų, Gėlainių, Raguvos, Gustonių. Rajone žemdirbystės plotai užima 57,3 proc., miškai – 33,1 proc., vandenys – 2,1 proc., gyvenvietės – 2,1 proc.

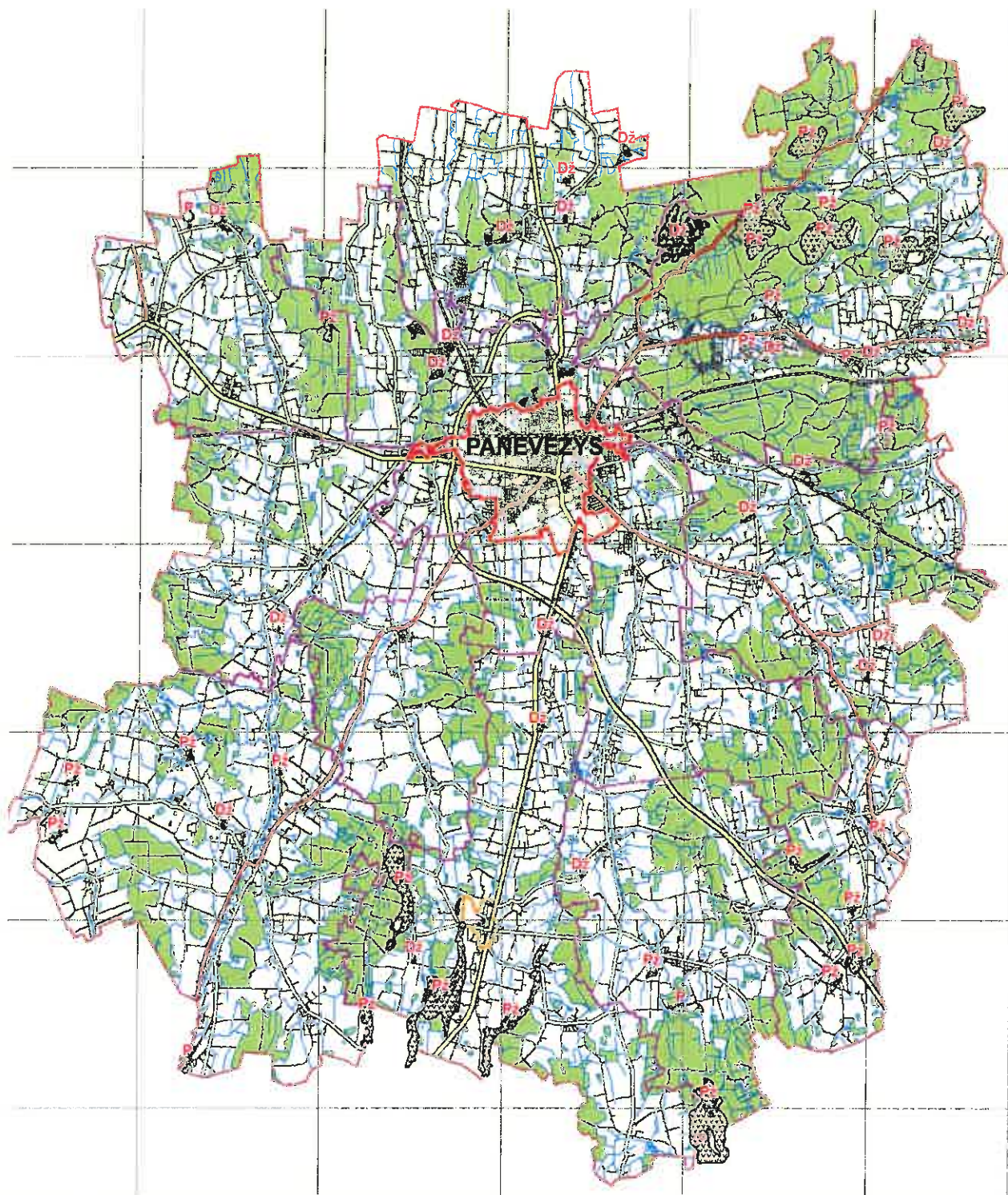
Susisiekimo atžvilgiu Panevėžio rajonas turi patogią geografinę padėtį - apie 150 km nuo pagrindinių Baltijos regiono centrų – Rygos, Vilniaus ir Kauno. Atstumas iki artimiausio Klaipėdos uosto – 250 km. Be to, rajonas yra šalia magistralės, turinčios kelių tinklą, einantį nuo Berlyno per Varšuvą, Kaliningradą, Klaipėdą, Liepoją, Rygą, Taliną, Peterburgą. Rajoną kerta geležinkelis, jungiantis rytuose ir vakaruose esančius regionus. Šiuo metu svarbiausias Šiaurės-Pietų transporto koridorius yra Via Baltica kelias, kuris kaip tik kerta Panevėžio rajoną ir yra svarbiausias šio regiono kelias. Kelias praeina esamais magistraliniais keliais A8 Panevėžys-Aristava-Sitkūnai, A17 Panevėžio aplinkkelis ir A10 Panevėžys – Pasvalys - Ryga. Svarbiausias Panevėžio apskritį aptarnaujantis Vakarų - Rytų transporto koridorius praeina magistraliniu keliu A9 Panevėžys-Šiauliai ir krašto keliu 122 Daugpilis – Rokiškis – Panevėžys. Automagistralė A2 yra pagrindinė transporto jungtis su Lietuvos sostine – Vilniumi, o magistraliniai keliai A8 ir A9 - su artimiausiais stambiais respublikos miestais Kaunu ir Šiauliais. Rajoną kerta du tarptautiniai keliai E272 ir E67.

2. ESAMI NAUDINGŲ IŠKASENŲ IŠTEKLIAI IR JŲ PASISKIRSTYMAS PANEVĖŽIO RAJONE

Panevėžio rajono savivaldybėje nėra išskirtinių ir ypatingai reikšmingų naudingų iškasenų, didelių jų telkinių. Kaip ir visoje šalyje, rajone paplitę tipiškos kvartero naudingosios iškasenos - žvyras, smėlis, gėli požeminiai vandenys, durpės. Nudingosios iškasenos Panevėžio rajone daugiausiai sudaro smėlio (20,6% šalies mastu), sapropelio (21.6%), žvyro (5,1%), durpių (8.5%).

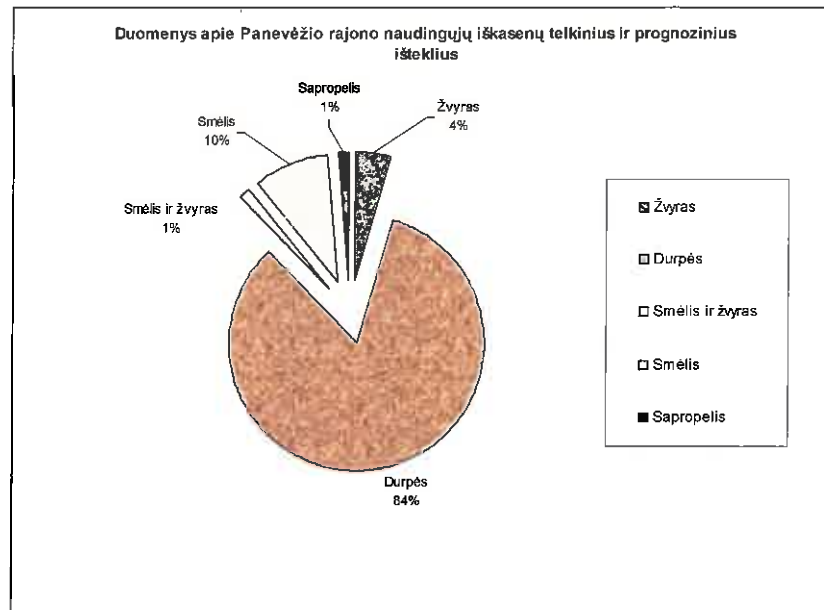
Pagal turimus duomenis (Lietuvos geologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos 2012-12-31), Panevėžio rajono teritorijoje yra 54 naudingųjų išteklių telkiniai. Iš jų 19 yra durpių telkiniai, 1 sapropelio telkinys, 6 smėlio ir žvyro telkiniai, 15 smėlio telkinių ir 13 žvyro telkinių. Iš 54 naudingųjų išteklių telkinių naudojami 22 telkiniai. Išsami informacija apie Panevėžio rajone esančius naudingų iškasenų išteklius, jų kiekį, ištirtumą, būklę pateikta 1 PRIEDO lentelėje.

Nudingų išteklių pasiskirstymas Panevėžio rajono savivaldybės teritorijoje pavaizduotas 2.1 paveiksle. Čia naudingųjų iškasenų ištekliai pagal jų ištirtumą skirstomi į tris grupes: detalai išžvalgytus išteklius (**Dž**), kurių atsargos yra pakankamos ilgalaikiai išgaunamajai pramonei (kasyba, gavyba ir kt.), parengtinai išžvalgytus išteklius (**Pž**), kai jų atsargos yra spėjamos, ir neišžvalgytus arba prognozinis (**P**) išteklius.

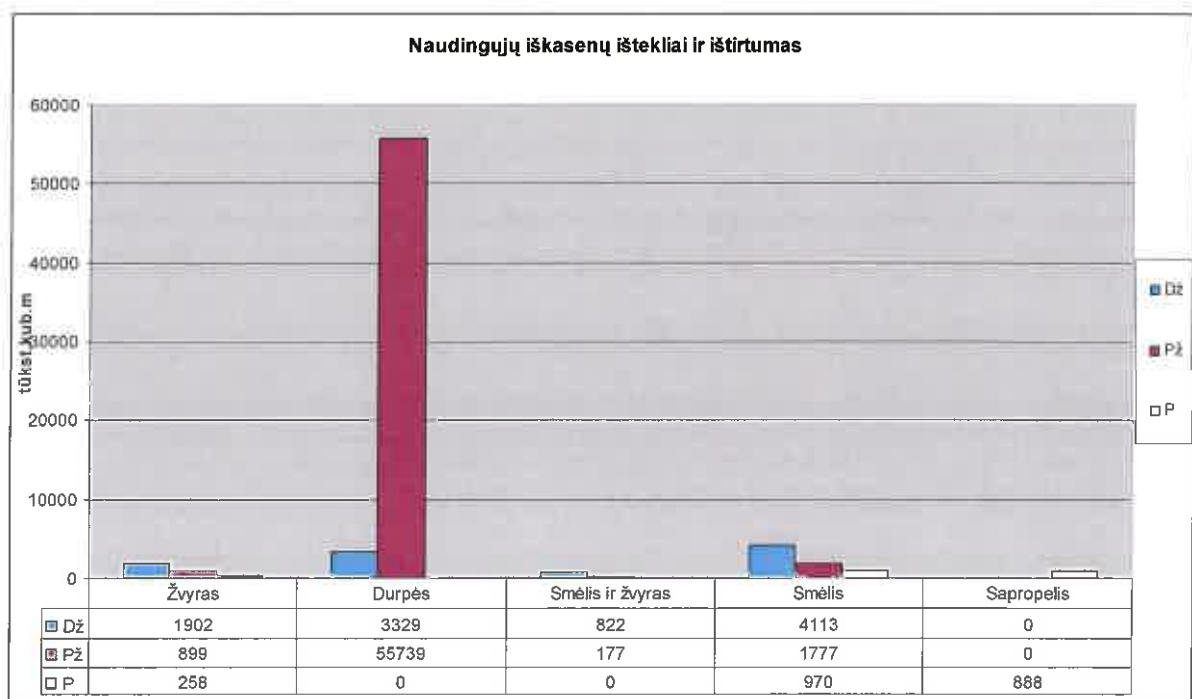

2.1 Pav. Naudingųjų iškasenų telkiniai ir ištirtumas Panevėžio rajono savivaldybės teritorijoje
Čia: DŽ – detaliai išžvalgyti ištekliai;
PŽ – parengtinai išžvalgyti ištekliai;
P – prognoziniai ištekliai.

Grafiškai naudingųjų iškasenų telkinių ir prognoziinių išteklių kiekis ir ištirtumas pavaizduotas 2.2 ir 2.3 paveiksluose.

2.2 Pav. Naudingųjų iškasenų ištekliai Panevėžio rajono savivaldybės teritorijoje.

2.3 Pav. Naudingųjų išteklių Panevėžio rajone kiekis (tūkst.kub.m) ir geologinio ištyrimo etapas (Dž – detalai išžvalgytas, PŽ – parengtinai išžvalgytas, P – prognozinis telkinys)

3. SPRENDINIAI

3.1 Veiksniai įtakojantys sprendinius

3.1.1 Gamtinė aplinka

Vienas pagrindinių specialiojo plano sprendinius nulėmusių veiksnių yra aplinkosauginės problemos, galinčios iškilti įgyvendinant plano sprendinius. Naudingosios iškasenos, paimtos iš natūralios gamtinės aplinkos, neabejotinai palies šias ir aplinkines teritorijas.

Kaip matyti iš turimų duomenų (2 skyrius), pagrindinę visų esamų naudingųjų išteklių dalį Panevėžio rajone sudaro durpės - 84 %, nors šalies mastu Panevėžio rajone susikaupusių durpių išteklių nėra dideli - tik 8,5 %.

Durpės – tai organinės kilmės medžiaga, susidariusi iš nepilnai suirusių augalų, medienos liekanų ir humuso. Jos dažniausiai formuojasi reljefo pažemėjimuose, kuriuose laikinai arba nuolat susidaro perteklinis drėkinimas. Durpių formavimosi procesas yra labai lėtas. Per metus susidaro tik iki 1 mm storio durpių sluoksnis.

Durpės naudojamos kraikui, kurui, kompostui, apželdinimui. Durpių, o ypač jų substratų poreikis pasaulyje auga dėl kylančio išauginamų maisto produktų, gėlių ir kitų augalų vartojimo pasaulyje. Alternatyvų durpėms daržininkai nelabai turi. Anksčiau buvo mėginta durpes pakeisti akmens vata ar kokoso plaušu, atsisakyta. Durpės – tai sterili terpė, be jokių piktžolių. Tai – natūralus produktas, kuris turi ir augalų maitinančių humusinių medžiagų. Iš tamsių susiskaidžiusių durpių yra gaminama aktyvuota anglis, kuri naudojama skysčių, dujų bei brangiųjų metalų filtravimui nuo teršalų, tai yra, ir maisto, ir geriamo vandens, ir vaistų pramonėje.

Nors pasaulyje atrandami vis nauji naftos ir gamtinių dujų telkiniai, o naujos technologijos leidžia žymiai padidinti jų išgavimo kiekius, pastaruoju metu vis didesnę reikšmę įgyja atsinaujinantieji energijos išteklių, kuriuos sudaro saulės, vėjo, geoterminė, hidro energija ir biomasė. Biomasė – tai fotosintezės produktas, kuris yra vienas labiausiai paplitusių bei plačiausiai naudojamų atsinaujinančių energijos šaltinių. Fotosintezės metu augalų stiebuose, šakose ir lapuose sukaupiamas energijos kiekis yra keletą kartų didesnis už pasaulio energijos poreikius. Pati sąvoka „biomasė“ yra labai plati - tai mediena, jos ruošos bei apdirbimo atliekos, durpės, žemės ūkio kultūros bei atliekos (rapsai, šiaudai), maisto pramonės organinės atliekos, nutekamųjų vandenų dumblė susikaupusios organinės medžiagos ir kt.

Durpių kuras – tai gabalinės ir trupininės durpės, bei jų briketai, granulės ar kitos rūšies gaminiai. Deginant durpių kurą gaunamas energijos kiekis priklauso nuo durpių kaloringumo, drėgnumo, rūšies, jų susiskaidymo laipsnio bei nuo katilų naudingo veiksmo koeficiento (n.v.k.), jų darbo režimų sureguliuojimo. Išaugus energetinių išteklių kainoms ir esant visiškai priklausomybei nuo jų importo, pradėta svarstyti, ar nevertėtų daugiau savų durpių panaudoti kurui. Buvo sudaryta ir 1994 m. Vyriausybės patvirtinta programa, kurioje durpių naudojimą kurui buvo numatyta laikyti prioritetiniu durpių kasyboje.

Tačiau didžioji dalis Lietuvoje išgaunamų durpių – apie 80% – eksportuojama.

Tačiau yra ir kita durpių gavybos pusė. Šis sektorius, lyginant ekologinius kaštus, atsirandančius dėl ekonominės veiklos viename hektare, daro santykinai didžiausią žalą aplinkai. Ekologiniai kaštai durpių gavybai priskirtose/paveiktose teritorijose dėl šiltnamio dujų išmetimo sudaro apie 1641 Lt/ha. Šioje sumoje neišskaičiuotas didžiulis neigiamas poveikis bioįvairovei, vandens nuotėkio pokyčių pasekmėms ir kitiems ekologiniams aspektams, kurių ekonominis įvertinimas yra itin sudėtingas.

Didžiausi durpių kiekiai šalyje kasami auginimo substratų gamybai (3,1 mln. m³ durpių per metus (2005-2008 metų duomenys)). Šiuo tikslu sunaikinamos prioritetinį apsaugos statusą Europoje turinčios gamtinės buveinės - aukštapelkės. Dėl didelės ekologinės žalos, Jungtinė Karalystė, Šveicarija ir kai kurios kitos šalys sparčiai žengia link durpių substratų naudojimo atsisakymo. JK užsibrėžė iki 2020 m. pasiekti, kad mėgėjams sodininkams ir daržininkams būtų parduodami tik įvairūs durpių neturintys substratai, kurių gamybos ekologiniai kaštai yra ženkliai mažesni.

Atsižvelgiant į ekologinius ir ekonominius argumentus, durpių naudojimas kurui yra nepateisinamas. Durpės, kaip apibrėžia Europos Sąjungos ir Jungtinių tautų teisės aktai, dažnai klaidingai įvardinamos kaip atsinaujinantis energijos šaltinis. Durpių energetinis efektyvumas yra ženkliai mažesnis nei kito iškastinio kuro (anglies, dujų ar naftos produktų). Be to, deginant durpes, išmetami dideli CO² kiekiai - ženkliai didesni nei deginant gamtines dujas, o taip pat dyzeliną ar net akmens anglį. Įvertinus ekologinius ir ekonominius argumentus, durpių naudojimas kurui dabartinėmis sąlygomis yra sunkiai pateisinamas.

Miškingos teritorijos

Miškingos teritorijos svarbios natūraliai gamtinei aplinkai išlaikyti. Miškuose yra regioninės ar nacionalinės reikšmės biologinės įvairovės vertybių koncentracijos (pvz.: nykstančios RK rūšys), jie atlieka svarbias funkcijas kritinėse gamtinėse situacijose (pvz., vandenskyros apsauga, erozijos kontrolė) arba juose yra Europos direktyva saugomos nykstančios ekosistemos. Miškai taip pat yra svarbūs vietinėms žmonių bendruomenėms (pvz., rekreacijai, sveikatai) ar vietinių bendrijų tradicinės kultūros identiškumui (miško parkai, valstybinių parkų rekreacinių zonų miškai, rekreaciniai miško sklypai, miestų miškai, gamtos paveldo objektų teritorijos ir kt.)

Panevėžio miškai yra turtingi šiam kraštui būdinga augalija, gyvūnija, kraštovaizdžiu, gamtos paminklais. 12 tūkstančių 360 ha miškų (16,5 procento) priskirta saugomoms teritorijoms. Daugiau kaip pusę jų užima draustinių miškai. Miškingoje teritorijoje vyrauja beržynai (45 %). Valstybiniuose miškuose taip pat vyrauja beržynai (38 %), o kitos medžių rūšys sudaro: eglynai – 14 %, drebulynai – 13 %, pušynai – 11 %, uosynai – 9 %, ąžuolynai – 8 %, juodalksnynai – 5 %, baltalksnynai – 2 %.

Ypatingos vertės miškų tvarkymą ir ūkinę veiklą juose reglamentuoja:

- Gamtinio karkaso nuostatai;
- Žemės ir miško specialiosios naudojimo sąlygos;
- Saugomų teritorijų įstatymas;
- Draustinių nuostatai;
- Gamtotvarkos planai;
- Miškų biosferos poligono nuostatai;
- Bendrieji buveinių ar paukščių apsaugai svarbių teritorijų nuostatai;
- Bendrieji kertinių miško buveinių nuostatai.

Priimtosios Miškų įstatymo pataisos įpareigoja pirmiausia savivaldybės teritorijoje įvertinti galimybę naudingųjų iškasenų eksploatavimo plotą formuoti ne miško paskirties žemėje, o jei tokios galimybės nėra, - tik tada naudingųjų iškasenų eksploatavimo teritorija gali būti formuojama IV grupės miškuose. Aplinkosaugos požiūriu svarbu pažymėti tai, kad kasybos įmonės, išeksploatavusios naudingųjų iškasenų telkinius, nepriklausomai nuo to, ar jie buvo po miškais, ar ne, vykdo pareigą rekultivuoti teritoriją, o neapvandendintą dalį apsodinti mišku. Taigi tai tik minimali naudingųjų iškasenų gavybos po miškais žala ir apima tik ūkinius miškus, kuriems būdinga savybė užaugti, subręsti, būti kertamiems ir atsodinamiems.

Panevėžio miškai turtingi ne tik saugomomis miškų teritorijomis, našiais medynais, bet ir aukštapelkėmis bei dar išlikusiais unikaliais žmogaus veiklos nepažeistais miškų sklypais, kuriuose galima aptikti nykstančių, pažeidžiamų, retų ar saugotinų augalų, grybų, kerpių, samanų bei gyvūnų rūšių. Bendradarbiaujant Lietuvos ir Švedijos ekspertams - miškų urėdijų specialistams, urėdijos inventorizuota 583,2 ha kertinių miško buveinių ir 1379,4 ha ekosistemų pavyzdinių plotų. Kertinėse buveinėse ir ekosistemų pavyzdiniuose plotuose ūkinė veikla nevykdoma. Saugomose teritorijose vykdomas patvirtintas stebėjimų monitoringas.

Pelkėtos teritorijos

Panevėžio rajono teritorijoje pelkėdarą slopina karbonatingi dirvožemiai, todėl jos pelkėtumas menkas, vos 3,4 %. Ypač mažai pelkių dideliame Vidurio žemumos rajone. Daugiausia tai nedidelės (iki 30 ha) žemapelkaitės, susidariusios nenutekamose daubose arba platokuose lėtai tekančių upelių slėniuose. Pelkingesnis (5 %) yra Ramygalos – Vabalninko lygumos rajonas, kuriame pailgos, dažniausia ištišusios iš šiaurės į pietus pelkės užima tarpdrumlininius klonius. Šiame rajone taip pat vyrauja žemapelkės (55 %), tačiau padaugėja ir aukštapelkių (35 %), ypač rajono šiaurinėje dalyje.

Lietuvoje, kaip galima spręsti pagal durpinių dirvožemių pasiskirstymą, pelkės sudarė virš 10 % šalies ploto. Nedidelė dalis pelkių galėjo išnykti dėl natūralių kraštovaizdžio raidos procesų (lokalaus drėgmės balanso pasikeitimo, upių slėnių formavimosi ir pan.), tačiau pagrindinė pelkių nykimo priežastis - žmogaus ūkinė veikla. Šiuo metu pelkės tesudaro apie 2,7 % šalies ploto. Didelės dalies išlikusių pelkių būklė pamažu blogėja dėl įrengtų sausinimo sistemų, taršos bei klimato kaitos.

Pažeistuose durpynuose nebesiformuoja durpės ir vyksta skirtingo intensyvumo durpių skaidymasis su visomis su tuo susijusiomis pasekmėmis (šiltnamio dujų išsiskyrimu, vandens tarša ir kt.). Didžiausias durpių skaidymosi greitis ir didžiausi ekologiniai kaštai patiriami durpių karjeruose, kiek mažesni - žemės ūkyje naudojamuose plotuose, mažiausi - miškuose.

Ypač aktuali problema - išekspluatuoti ar dalinai išekspluatuoti ir apleisti durpynai. Apleistose teritorijose yra itin didelė gaisrų tikimybė, vyksta durpių degradacijos procesai su visomis ekologinėmis pasekmėmis, todėl jos turėtų būti nedelsiant rekultivuojamos. Rekultyvacijos planas turėtų būti parengiamas dar prieš pradėdant durpyno eksploataciją. Dažniausiai išnaudoti durpynai apsodinami mišku, paverčiami pieva arba tvenkiniu. Šiandien jau bandoma pagal išbandytą technologiją išnaudotus durpynus atkurti, sukuriant natūralią aplinką juose.

Akivaizdu, kad pelkių nykimas negali neįtakoti ekologinės pusiausvyros tiek globaliai, tiek lokaliai. Tai savo ruožtu sukelia "domino" efektą destabilizuojant žmonių gyvenamąją aplinką ir mažinant išlikimo perspektyvas ateityje. Pelkės ne tik pasižymi unikalia bioįvairove, yra vertingi kraštovaizdžio elementai, bet ir atlieka daugelį žemiau išvardintų žmonijai svarbių funkcijų. Nusausinus pelkes dauguma šių funkcijų yra prarandama, o taip pat iškyla antrinės problemos, tokios kaip šiltnamio dujų išsiskyrimas, vandens tarša durpių skaidymosi produktais ir daugelis kitų:

1. *Globalaus klimato reguliavimas.* Pelkės - ilgalaikėje perspektyvoje efektyviausiai anglį (C) kaupiančios sausumos ekosistemos. Vykdydama fotosintezę pelkių augalija įsisavina atmosferos šiltnamio efektą sukeliančias anglies dvideginio (CO₂) dujas ir anglis (C) yra panaudojama organinės medžiagos "statybai". Augalijai apmirus ir mikroorganizmams skaidant audinius, dalis anglies vėl sugrįžta į atmosferą, o likusi "užrakinama" durpėse. Nors durpynai sudaro tik apie 3% sausumos ploto, jų durpėse per tūkstančius metų yra sukaupta tiek anglies, kiek jos yra visoje sausumos biomasėje, dvigubai daugiau nei miškų biomasėje,

trečdalis anglies, esančios visoje dirvoje, ir apie trys ketvirtadaliai, esančios atmosferoje. Degraduojant durpynams ne tik nebevyksta durpėdaros procesai ir nustoja akumuliuotis CO₂, bet ir durpėms skaidantis arba jas deginant, per tūkstančius metų sukaupta anglis vėl anglies dvideginio pavildalu išmetama į atmosferą. Nusausintuose durpynuose dėl sąveikos su oru mikroorganizmai durpių klodą skaido po 1-7 cm per metus ir vidutiniškai iš hektaro vidutinėse platumose per metus į atmosferą išsiskiria iki 20 (tropikuose - iki 40) tonų CO₂. Metiniai pasauliniai CO₂ išmetimai dėl pelkių sausinimo, eksploatavimo ir gaisrų gali siekti 10% visų su iškastinio kuro naudojimu susijusių išmetimų. Durpynų gaisrai - didžiulė problema ir Lietuvoje. Kasmet kyla dešimtys didesnių ar mažesnių durpynų gaisrų, dėl kurių oras užteršiamas CO₂ junginiais.

2. *Lokalaus klimato reguliavimas.* Pelkės pasižymi specifiniu mikroklimatu. Jos dažniausiai išsidėsčiusios dubumose, į kurias srūva vėsesnio ir sunkesnio oro masės. Nuolat aukštas gruntinis vanduo lemia žemesnę dirvos temperatūrą nei mineraliniuose dirvožemiuose, o kartu ir žemesnę oro temperatūrą. Taigi, didesni pelkių masyvai lokaliai padidina oro drėgnumą ir pažemina vidutinę bei maksimalią oro temperatūrą.

3. *Vandens nuotėkio ir kokybės reguliavimas.* Apie 90% pelkių „kūno“ sudaro vanduo ir tai lemia, kad pasaulio pelkėse yra sukaupta apie 10% gėlo vandens resursų. Dalis pelkių, sukauptamos kritulių vandenį ir sausuoju laikotarpiu pamažu jį atiduodamos į aplinką, amortizuoja vandens lygių svyravimus ir užtikrina stabilų vandens tiekimą. Išsklaidydamos vandens tėkmes pelkės taip pat apsaugo po jais glūdinčius ir greta esančius dirvožemius nuo erozijos. Nusodindamos bei asimiliuodamos atitekančiame vandenyje esančias medžiagas, pelkės pagerina vandens kokybę. Nusausintos pelkės, priešingai, dažniausiai tampa taršos šaltiniu, kuomet skaidantis durpėms išplaunamos mineralinės, organinės medžiagos ir jomis teršiami žemiau esantys vandens telkiniai. Daugiausia problemų sukelia nitratai.

4. *Pelkių svarba bioįvairovei.* Pelkės yra svarbios specifinės augalijos ir gyvūnijos buveinės. Itin svarbų vaidmenį bioįvairovei pelkės atlieka ir tankiai apgyvendintame bei sukultūrintame kraštovaizdyje, koks yra didžiojoje Europos dalyje, o taip pat ir Lietuvoje. Čia pavienės pelkės yra tarsi gamtos salos, svarbios ne tik specializuotų pelkinių, bet ir daugelio kitų rūšių išlikimui.

Nemaža dalis su pelkėmis susijusių rūšių yra retos ar nykstančios. Jos traukiasi mažėjant pelkių plotams, stiprėjant taršai, vykstant klimato kaitai, dėl trikdymo ir kitų faktorių. Taip skursta mūsų gyvenamoji aplinka, keičiasi ekologinė pusiausvyra, sukeldama grandininę gamtos pokyčių reakciją.

Europoje itin prasta yra aukštapelkių būklė, todėl tiek atviros, tiek mišku apaugusios aukštapelkės yra įtrauktos į prioritetinių saugomų Europos Sąjungos buveinių sąrašą.

5. *Pelkių teikiama ūkinė nauda ir naudojimo pasekmės.* Durpės, daugiausiai Europoje, tačiau taip pat ir Pietų Amerikoje, jau kelis šimtus metų kasamos kurui bei kraikui. Panaudojimui kurui daug kur lėmė medienos trūkumas. Šiandien durpių naudojimas kraikui smarkiai sumažėjo dėl pigesnių alternatyvų (šiaudų), tačiau kurui jos vis dar naudojamos.

Paskutiniais dešimtmečiais durpių gavyba daugiausiai orientuota į auginimo substratų gamybą. Vien Olandija per metus sodininkystei importuoja durpių už maždaug 150 milijonų eurų. Rytų Europa yra yra vienas iš svarbiausių durpių tiekėjų. Lietuvoje kasmet iškasama vidutiniškai po 3,1 mln. m³ durpių (2005-2008 metų duomenys). Didžioji dalis - mažaskaidės durpės substratų gamybai - kasamos nusausintose aukštapelkėse. Beveik visas kiekis yra eksportuojamas. Įvertinus durpių kasybos ekologinę žalą, pastarąjį dešimtmetį vis daugiau dėmesio skiriama alternatyvių substratų gamybai. Nedideli kiekiai durpių taip pat panaudojami gydomaisiais tikslais: purvo vonioms, aktyvuotos anglies gamybai.

Deja, jau kelintą dešimtmetį durpynai naudojami ateities kartų sąskaita, nes susikuriant trumpalaikę ekonominę naudą, sukuriama ekologinės, o kartu ir ekonominės problemos paliekamos ateičiai.

6. *Pelkių svarba moksliniams tyrimams, rekreacijai.* Tūkstančius metų besiformavusios pelkių ekosistemos yra vertingi gamtos istorijos archyvai. Pelkių durpių sluoksniuose užfiksuota tiek jų pačių vystymosi, tiek apylinkių istorija leidžia tiksliai atkurti gamtos, o taip pat ir šalia gyvenusio žmogaus raidą. Dažniausiai tam pasitelkiamas žiedadulkių tyrimo metodas, kuris atskleidžia kokia augalija buvo būdinga regione skirtingais pelkės vystymosi laikotarpiais, kada suintensyvėjo žemės ūkis ir kokios kultūros buvo auginamos. Pastaraisiais dešimtmečiais pelkės vis dažniau lankomos poilsio bei pažinimo tikslais. Čia įrengiami pažintiniai takai, apžvalgos bokštai taip sudarant galimybes ne tik pailsėti gamtoje, bet ir pažinti specifinę ir daugelio neatrastą pelkių augalijos bei gyvūnijos pasaulį.

3.1.2 Saugomos teritorijos

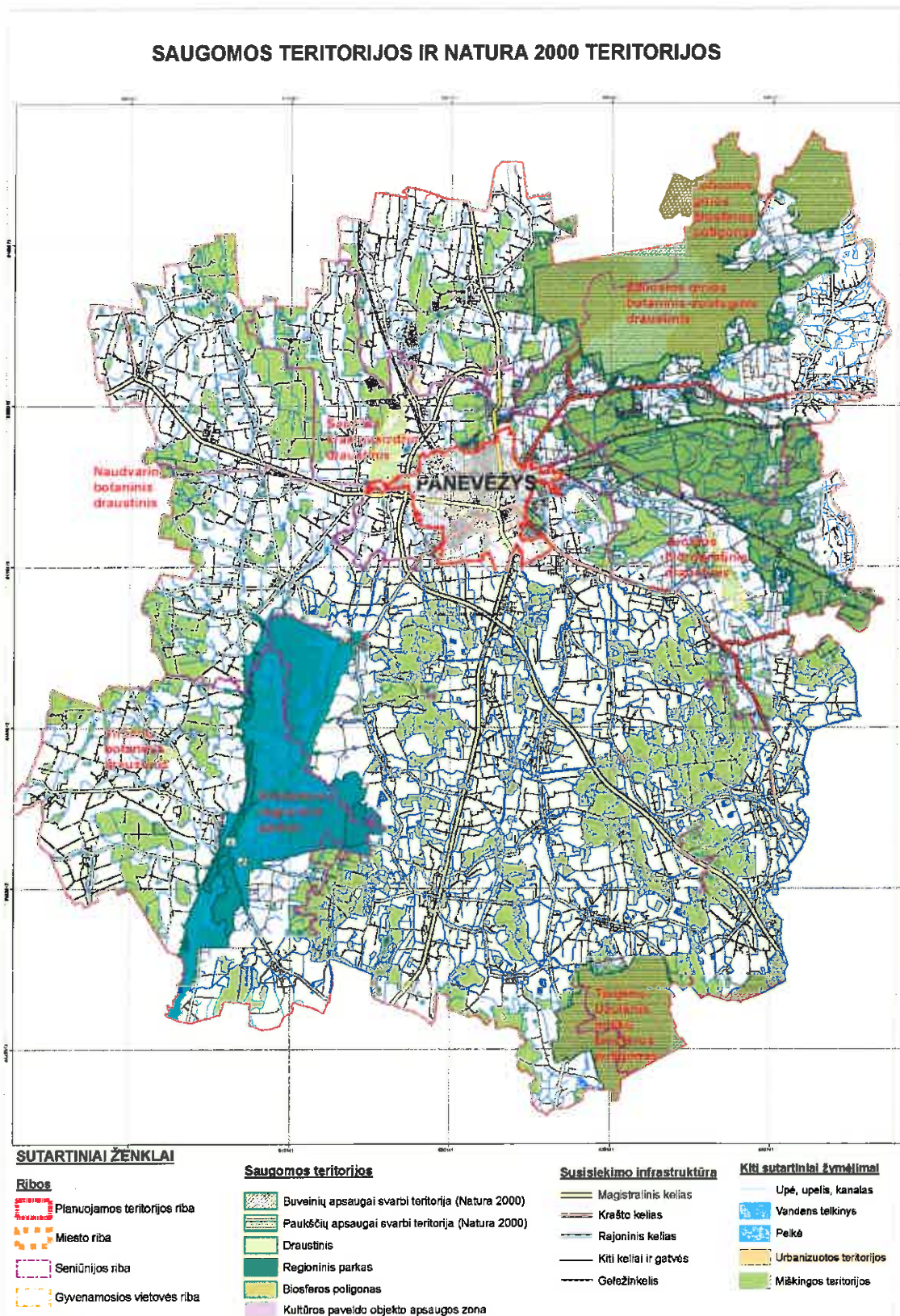
Kitas iš veiksnių, nulėmusių specialiojo plano sprendinius, yra saugomų teritorijų gausa ir išsidėstymas Panevėžio rajone, tai - 1 regioninis parkas (Krekenavos) ir 7 jame esantys draustiniai, 1 hidrografinis draustinis, 2 botaniniai draustiniai, 2 botaniniai - zoologiniai draustiniai, 3 kraštovaizdžio draustiniai, 2 biosferos poligonai, 12 saugomų geologinių ir botaninių objektų, 2 paukščių apsaugai svarbios teritorijos (PAST), 13 gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų (BAST), 152 kultūros paveldo objektai, iš jų: 12 paskelbtų kultūros objektų paminklais; 47 paskelbti saugomais valstybės; 93 registruoti Kultūros paveldo registre. (Kultūros paveldo sąrašas pateiktas plano esamos būklės analizėje). Grafiškai visos saugomos teritorijos Panevėžio rajono savivaldybės teritorijoje pavaizduotos 3.1 paveiksle.

Saugomų teritorijų tikslas – išsaugoti gamtos ir kultūros paveldą, natūralų kraštovaizdį, vertingą biologinę įvairovę. Saugomos teritorijos detalai išnagrinėtos Strateginio pasekmių aplinkai vertinimo ataskaitoje (SPAV). Panevėžio rajono savivaldybės saugomų teritorijų sistemą sudaro konservacinio prioriteto saugomos teritorijos, ekologinės apsaugos prioriteto saugomos teritorijos, kompleksinės saugomos teritorijos ir Europos Sąjungos saugomų teritorijų tinklo Natura 2000 teritorijos.

Konservacinio prioriteto saugomos teritorijos

Dėl savo svarbos konservacinio prioriteto ir kompleksinės saugomos teritorijos vadinamos ypač saugomomis teritorijomis. Šiuo metu Panevėžio rajono savivaldybės teritorijoje ypač saugomų teritorijų sistema užima 34813,56 ha, t.y. apie 16,0 % savivaldybės ploto. Konservacinio prioriteto saugomose teritorijose saugomi unikalūs arba tipiškai gamtinio bei kultūrinio kraštovaizdžio kompleksai ir objektai. Šiai saugomų teritorijų grupei priklauso Panevėžio rajono savivaldybėje esantys draustiniai bei gamtos ir kultūros paveldo objektai (paminklai). Konservacinio prioriteto saugomos teritorijos Panevėžio rajono savivaldybėje užima 4261,88 ha plotą (apie 2,0 % savivaldybės ploto).

Panevėžio rajono savivaldybėje yra 3 valstybiniai draustiniai - Juostos hidrografinis bei Naudvario ir Viržonų botaniniai, Panevėžio rajono Sanžilės kraštovaizdžio draustinis, Žaliosios girios botaninis – zoologinis draustinis, maža dalis kitų rajonų savivaldybių, su kuriomis ribojasi Panevėžio rajonas, įsteigtų draustinių teritorijos, tai – Lėvens kraštovaizdžio draustinis, Paberžės kraštovaizdžio draustinis ir Pašilėlių botaninis – zoologinis draustinis.

3.1 pav. Saugomų teritorijų ir Natura 2000 teritorijų išsidėstymas Panevėžio rajone.

Rajone įsteigti Taujėnų – Užulėnio miškų ir Žaliosios girios biosferos poligonai, kurių paskirtis - būti sudėtine nacionalinės kompleksinės ekologinės bei specializuotos biologinės įvairovės būklės stebėsenos sistemos bei Europos ekologinio tinklo Natura 2000 dalimi, kurioje stebimi, kontroliuojami bei prognozuojami gamtinių sistemų pokyčiai. Panevėžio rajono savivaldybėje yra gausi valstybės saugomų gamtos paveldo objektų grupė - 13 objektų. Aštuoni iš jų geologiniai, vienas hidrogeologinis ir keturi botaniniai objektai.

Kompleksinės saugomos teritorijos

Kompleksinėse saugomose teritorijose sujungiamos išsaugančios, apsaugančios, rekreacinės ir ūkinės zonos pagal bendrą apsaugos, tvarkymo ir naudojimo programą. Joms Panevėžio rajono savivaldybėje priskiriamas valstybinis (regioninis) parkas bei biosferos monitoringo teritorijos (biosferos poligonai). Kompleksinės saugomos teritorijos Panevėžio rajono savivaldybėje užima 29747,74 ha plotą (apie 13,7 % savivaldybės ploto).

Krekenavos regioninis parkas

Krekenavos regioninis parkas įsteigtas, siekiant išsaugoti Nevėžio vidurupio paslėnio kraštovaizdį, jo gamtinę ekosistemą bei kultūros paveldo vertybes, jas tvarkyti ir racionaliai naudoti. Regioninio parko plotas – 11589,7 ha. Teritorija driekiasi abipus Nevėžio slėnio, aprėpia dalį Krekenavos, Upytės, Naujamiesčio ir Ramygalos seniūnijų Panevėžio rajone bei dalį Surviliškio seniūnijos Kėdainių rajone. Specialieji regioninio parko teritorijų planavimo, statinių projektavimo ir statybos reikalavimai išdėstyti Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2009 m. liepos 7 d. įsakymu Nr. D1-391 patvirtintame nauja redakcija išleistame Krekenavos regioninio parko apsaugos reglamente. Regioninio parko apsaugos ir tvarkymo reikalavimai taip pat siejami su LR Aplinkos apsaugos, LR Saugomų teritorijų, LR Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos, LR Teritorijų planavimo, LR Statybos, LR Miškų, LR Žemės įstatymų nuostatais ir kitais reglamentais.

Pagal gamtos ir kultūros vertybes, jų pobūdį, apsaugos formas ir naudojimo galimybes regioninio parko teritorija skirstoma į konservacinio prioriteto, ekologinės apsaugos prioriteto, rekreacinio prioriteto, ūkinio prioriteto ir kito (gyvenamosios paskirties) prioriteto zonas.

Krekenavos regioninio parko konservacinę zoną sudarančių draustinių steigimo tikslai yra šie:

Nevėžio vidurupio kraštovaizdžio draustinis (plotas 2496,3 ha) – išsaugoti Nevėžio senslėnio su senvagėmis ir natūraliomis pievomis kraštovaizdį, gausias kultūros paveldo vertybes – buvusių dvarų sodybas, Bakainių piliakalnį ir kapinyną, Burvelių alkakalnį, Barinės kapinyną, J. Tumo-Vaižganto sodybą ir Ustronės knygnešių muziejų. Draustinyje vertingiausios natūralios pievos ir kitos ES svarbos buveinės yra Natura 2000 teritorijos (plotas apie 480 ha);

Upytės geomorfologinis draustinis (plotas 624,7 ha) – išsaugoti Upytės, Vešetos ir Liaušės upių slėnių sistemą, vertingas natūralių pievų buveines;

Linkavos hidrografinis draustinis (plotas 161,7 ha) – išsaugoti Linkavos žemupio hidrografinę struktūrą, vertingas natūralių pievų buveines;

Gringalių botaninis-zoologinis draustinis (plotas 453,9 ha) – išsaugoti Gringalių mišką su reta augalija ir gyvūnija, saugomų vabzdžių – baltamargių šaškyčių, didžiųjų auksinukų ir niūriaspalvių auksavabalių – populiacijas. Draustinis yra Natura 2000 teritorija;

Ramygalos telmologinis draustinis (plotas 291,6 ha) – išsaugoti Pašilių pelkinį kompleksą su Nevėžio žemumai būdingomis biocenozėmis, saugomų vabzdžių – auksuotųjų šaškyčių – ir augalų – žvilgančiųjų riestūnių – populiacijas. Draustinis yra Natura 2000 teritorija;

Krekenavos urbanistinis draustinis (plotas 24,7 ha) – išsaugoti Krekenavos miestelio istorinės dalies urbanistinę (planinę, erdvinę, tūrinę) struktūrą, tradicinę visos teritorijos ir joje esančių atskirų sklypų užstatymo tipą (-us), tradicinę statinių architektūrinę išraišką, Krekenavos Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčios statinių kompleksą, kitus jame esančius kultūros paveldo objektus ir jų aplinką;

Upytės istorinis draustinis (plotas 37,0 ha) – išsaugoti istoriniu požiūriu vertingą Upytės, Tarnagalos piliakalnį, vadinamą Čičinsko kalnu, Upytės Šv. Karolio Baromiejaus bažnyčios statinių kompleksą ir Upytės kapinyną.

Krekenavos regioniniame parke sutinkamos 846 gyvūnų rūšys. Iš jų - 52 saugomos.

Regioniniame parke randama 1019 augalų rūšių, tarp jų 37 saugomos.

Biosferos poligonai

Biosferos poligono statusas byloja, jog ši teritorija yra tarsi laboratorija gamtoje, - čia reguliariai stebimi, kontroliuojami bei prognozuojami gamtiniai pokyčiai - vykdoma saugomų rūšių stebėseną (monitoringas), atliekami kiti tyrimai, gamtosaugos eksperimentai, siekiama taikyti priemones, padėsiančias išsaugoti vertingus gamtinius kompleksus. Nors, įsteigus biosferos poligoną, iki tol buvusi miškų ūkinė veikla iš esmės nepakinta, tačiau miškų valdytojais, savininkais, ar net miškų lankytojais gali susidurti su tam tikrais apribojimais. Tačiau apribojimai labai įvairūs, nebūtinai galioja visoje teritorijoje ir nebūtinai aktualūs ištiesus metus.

Panevėžio rajono savivaldybės teritorijoje yra du biosferos poligonai – Žaliosios girios ir Taujėnų – Užulėnio miškų.

Vienas svarbiausių Žaliosios girios biosferos poligono įsteigimo tikslų – išsaugoti juodųjų gandrų (*Ciconia nigra*), vapsvaėdžių (*Pernis apivorus*) ir žvirblinių pelėdų (*Glaucidium passerinum*) perinčias populiacijas. Su Žaliosios girios biosferos poligono ribomis sutampa Žaliosios girios paukščių apsaugai svarbios teritorijos (toliau – Žaliosios girios PAST) ribos. Žaliosios girios miškų ir pelkių kompleksas yra svarbi perėjimo vieta nykstantiems ir retiems paukščiams. Žaliosios girios biosferos poligono teritorijoje peri ne tik Lietuvoje, bet ir Europos Sąjungoje aktyviai saugomos paukščių rūšys. Čia rasta 21 paukščių rūšis, įrašyta į saugomų paukščių sąrašą ir 17 rūšių, įrašytų į Lietuvos Raudonąją knygą, aptinkamos į Lietuvos Raudonąją knygą įrašytų saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšys.

Žaliosios girios biosferos poligonas yra Panevėžio ir Kupiškio rajonų savivaldybėse. Bendras teritorijos plotas – 14 172,41 ha, iš kurių 13 394,95 ha – Panevėžio rajone. Teritoriją beveik iš visų pusių supa daugiausia nedideli ir vidutinio dydžio tarp laukų išsidėstę miškai (miškai sudaro 88% arba 12 546 ha).

Žalioji giria yra vienas didžiausių Šiaurės Lietuvos miškų masyvų. Be šios girios biosferos poligone dar yra Vosniūnų miškas (Panevėžio rajono savivaldybė) ir Kiaulėdžių miškas (Kupiškio rajono savivaldybė). Didelę biosferos poligono dalį užima valstybinis Žaliosios girios botaninis-zoologinis draustinis, jo plotas – 3102,65 ha.

Didžiausias grėsmes saugomų rūšių paukščiams sukelia prieš keletą dešimtmečių įvykdytas miško nusausinimas, dėl kurio kinta buveinių hidrologinės sąlygos, plėšrūnų populiacijų pagausėjimas, vis didėjantis antropogeninis trikdymas. Stengiamasi, kad žmogaus veikla kuo mažiau trikdytų paukščius veisimosi metu, kad jų mėgstamų buveinių aplinka išliktų kuo mažiau pakitusi.

Žmonių veiklą Žaliosios girios PAST reguliuoja keletas teisinių aktų, iš kurių gamtosaugos požiūriu ypač svarbūs yra šie: Saugomų teritorijų įstatymas, Aplinkos apsaugos įstatymas, Laukinės augalijos įstatymas, Laukinės gyvūnijos įstatymas, Miškų įstatymas, Teritorijų planavimo įstatymas, Statybų įstatymas, Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai

vertinimo įstatymas, Medžioklės įstatymas, Saugomų gyvūnų, augalų, grybų rūšių ir bendrųjų įstatymas ir aplinkos ministro 2004 m. gruodžio 10 d. įsakymu Nr. D1-629 patvirtinti individualūs nuostatai.

Taujėnų-Užulėnio miškų biosferos poligonas – teritorijos dydžiu ir paskirtimi tarp kitų saugomų teritorijų išsiskiriantis biosferos poligonas, kurio miškai plyti Ukmergės, Anykščių bei Panevėžio rajonų sandūroje. Jo užimamas plotas – 22 531,6 ha. Panevėžio rajono teritorijai tenka 4849,9 ha poligono dalis. Nedidelę dalį poligono užima valstybinis Barnėnų telmologinis draustinis (24 ha).

Taujėnų-Užulėnio miškų biosferos poligonas įtrauktas į Paukščių apsaugai svarbių teritorijų sąrašus pagal Natura 2000 reikalavimus. Čia siekiama apsaugoti juodojo gandro (*Ciconia nigra*), mažojo erelio rėksnio (*Aquila pomarina*), gervės (*Grus grus*), pilkosios meletos (*Picus canus*), vidutinio genio (*Dendrocopos medius*) ir baltnugario genio (*Dendrocopos leucotos*) perėjimo vietas. Teritorija skirta auksuotosios šaškytės (*Euphrydryas aurinia*), baltamargės šaškytės (*Euphrydryas maturna*), didžiojo auksinuko (*Lycaena dispar*), lūšies (*Lynx lynx*), ūdros (*Lutra lutra*) apsaugai.

Biosferos poligone lapuočių miškai užima 32,3 proc., mišrūs miškai – 25,2 proc., spygliuočių ir pereinamųjų stadijų miškai, krūmynai – 9 proc. teritorijos. Šių miškų masyvų kaimynystėje plyti dirbami laukai (25,6 proc.), pievos ir ganyklos (5,4 proc.), kurios yra svarbios saugomų paukščių maitinimosi, vabzdžių veisimosi vietas. Likusią teritorijos dalį užima vandens telkiniai, pelkės ir durpynai.

Ekologinės apsaugos prioriteto saugomos teritorijos

Ekologinės apsaugos prioriteto saugomomis teritorijomis siekiama išvengti neigiamo poveikio saugomiems gamtos ir kultūros paveldo kompleksams bei objektams arba neigiamo antropogeninių objektų poveikio aplinkai. Šiai kategorijai priskiriamos vandenviečių apsaugos zonos ir paviršinių vandens telkinių apsaugos zonos. Iš viso ekologinės apsaugos saugomos teritorijos Panevėžio rajono savivaldybėje užima 43247,81 ha plotą.

Draustinių teritorijos

Pagal Lietuvos Respublikos 2008 m. balandžio 2 d. nutarimu Nr. 318 patvirtintus gamtinių ir kompleksinių draustinių nuostatus, draustiniuose skatinama veikla, puoselėjanti, išryškinanti ir propaguojanti saugomus kompleksus ar objektus (vertybes), etninę kultūrą, tradicinę kaimo gyvenseną, atkurianti tradicinius gamtinės ir kultūrinės aplinkos elementus, taip pat pažintinis turizmas nustatytais maršrutais arba įrengtais takais. Regioniniuose parkuose, draustiniuose neleidžiama veikla, galinti pakenkti saugomiems kompleksams bei objektams (vertybėms) taip pat rekreaciniams ištekliams.

Draustiniai tvarkomi pagal Lietuvos Respublikos Saugomų teritorijų įstatymą, Specialiąsias žemės ir miško naudojimo sąlygas, Saugomų teritorijų nuostatus. Lietuvos Respublikos Saugomų teritorijų įstatymas gamtiniuose ir kompleksiniuose draustiniuose draudžia kasti durpes ir ežerų nuosėdas (sapropelį), išskyrus pradėtas kasti iki draustinio įsteigimo bei rengti naujus naudingųjų iškasenų karjerus ir šachtas, taip pat naujus gręžinius naftos ir dujų žvalgybai bei gavybai ir kt.

Draustinių apsaugos, tvarkymo ir veiklos reglamentai draudžia vykdyti pagrindinius plynus kirtimus sklypuose arba jų dalyse, kuriuose auga saugomos augalų bendrijos, įrašytos į Augalų bendrųjų Raudonosios knygos sąrašą, ar juose yra į Europos Bendrijos svarbos gyvūnų ir augalų rūšių, kurioms reikalinga griežta apsauga, taip pat į Lietuvos Raudonąją knygą įrašytų saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių ir jų augavietės arba gyvūnų vadavietės.

Panevėžio rajono teritorijoje yra 4 valstybiniai draustiniai:

Žaliosios botaninis-zoologinis 3 092 ha ploto draustinis saugo jame esančias Vidurio Lietuvos lygumai būdingas augalų bendrijas ir gyvūniją. Tai vienas didžiausių draustinių Panevėžio rajone, apimantis dalį Žaliosios, Stumbriškio ir Karsakiškio girininkijų. Be bendrų draustinių apsaugos reikalavimų, zoologiniuose draustiniuose draudžiama: keisti vandens telkinių hidrologinį, terminį ir cheminį režimą, sausinti žemę, išskyrus esamų melioracijos sistemų priežiūrą, remontą ir rekonstravimą, ir kalkinti žemę, naudoti trąšas ir pesticidus.

Naudvario botaninis 68 ha ploto draustinis, saugantis Šiaurės Lietuvos lygumų plačialapių miškų augalų bendrijas su retų rūšių augalų augavietėmis, yra Gustonių girininkijos Naudvario miške. Čia aptikta viena rečiausių Lietuvoje samanų: brijinė skeltadantė (*Fissidens bryoides*). Be bendrų draustinių apsaugos reikalavimų, botaniniuose draustiniuose draudžiama: sausinti žemę, išskyrus esamų melioracijos sistemų priežiūrą, remontą ir rekonstravimą; tręšti ir kultūrinti, kalkinti natūralias pievas ir ganyklas; miško laukymėse ir aikštėse, natūraliose pievose ir ganyklose sodinti medžius didesniame nei 0,1 hektaro žemės plote; rinkti į Lietuvos Raudonąją knygą įrašytų, taip pat draustinyje saugomų rūšių augalus ir grybus ir kt.

Viržonių botaninis 33 ha ploto draustinis įsteigtas išsaugoti Viržonių pelkę su retų rūšių augalų augimvietėmis.

Juostos hidrografinis 290 ha ploto draustinis saugo mišku apaugusią negilaus salpinio slėnio silpnai vingiuotą Juostos upelio atkarpą. Be bendrų draustinio apsaugos reikalavimų, hidrografiniuose draustiniuose draudžiama sausinti žemę, išskyrus esamų melioracijos sistemų priežiūrą, remontą ir rekonstravimą.

Yra ir keturi vietos reikšmės draustiniai:

Sanžilės kraštovaizdžio 805 ha ploto draustinis, įsteigtas Panevėžio rajono savivaldybės, siekiant išsaugoti Sanžilės upelio kraštovaizdį su šiai vietai būdinga miškų ir pievų augmenija. Pagrindinę draustinio dalį užima miškai (508 ha). Be bendrų draustinio apsaugos reikalavimų, kraštovaizdžio draustiniuose draudžiama sausinti žemę, išskyrus esamų melioracijos sistemų priežiūrą, remontą ir rekonstravimą; tręšti, kalkinti ir kultūrinti natūralias pievas ir ganyklas, keisti jas į kitas žemės naudmenas; tiesti orines ryšių ir elektros tiekimo linijas, statyti vėjo jėgaines.

Pašilėlių botaninis-zoologinis, Lėvens kraštovaizdžio ir Paberžės kraštovaizdžio draustiniai didžiąja dalimi yra kituose rajonuose, o Panevėžio rajone užima tik labai nedidelę teritoriją.

Pašilėlių botaninis-zoologinis draustinis užima 531,54 ha plotą. Didžioji dalis draustinio teritorijos yra Kėdainių rajone, Truskavos seniūnijoje. Panevėžio rajone yra 1,4 ha draustinio teritorijos. Draustinyje saugomos išlikusios pelkės ir natūralios pievos su retaisiais augalais bei gyvūnais. Draustinio teritorijoje yra nedidelių išlikusio pelkyno (aukštapelkės ir žemapelkės) lopinėlių, apypelkio pievų, šlapio miško pakraščių. Čia sutinkami reti augalai: baltijinė gegūnė, dėmėtoji gegūnė, mažoji gegužraibė, raiboji gegūnė, sibirinis vilkdalgis, raktažolė pelenėlė, paprastoji tuklė, pelkinė kiaulpienė, liekninis beržas. Pirmoji Lietuvoje rasta musinio ofrio augimvietė. Yra retų paukščių (tetervinai, gervės, mažieji ereliai rėksniai, juodieji gandrai, didžiosios kuolingos, gričiukai), iš Panevėžio rajono atklysta stumbrai.

Lėvens kraštovaizdžio draustinis įsteigtas siekiant išsaugoti raiškų Lėvens upės fliuvioglacialinio senslėnio kraštovaizdį. Draustinis yra Panevėžio apskrityje, vakarinėje Kupiškio rajono dalyje. Saugomų teritorijų kadastre įregistruoto Lėvens kraštovaizdžio draustinio plotas - 1326,38 ha, iš jo - Panevėžio rajone - 1,05 ha. Pietvakarių kryptimi vingiuojantis Lėvens kraštovaizdžio draustinis tęsiasi nuo Kupiškio miesto iki pat Panevėžio rajono savivaldybės ribos. Lėvens kraštovaizdžio draustinio gamtinė ašis - Lėvens upė ir jos raiškus 400 – 600 m pločio, 10

– 15 m gylio, stačiais šlaitais senslėnis. Šlaitai vietomis apaugę medžiais, slėnyje yra pievos, dirbami laukai. Kraštovaizdžio draustinio teritorijoje į Lėvenį įteka Kupa, Suosa, Viešinta, Akmenytė. Paupyje aptinkamas karpuotasis ožekšnis. Pamiškėse ir drėgnose pievose galima aptikti į Lietuvos Raudonąją knygą įrašytą raktažolę pelenėlę. Iš vaistinių augalų galima aptikti šaltkėsnį, pakalnutę, pataisus, kadagį. Dalį draustinio teritorijos užima europinio ekologinio tinklo Natura 2000 buveinių apsaugai svarbi teritorija – Lėvens upės slėnis. Čia saugomi eutrofiniai aukštieji žolynai, aliuvinės pievos, šienaujamos mezofitų pievos, aliuviniai miškai, paupių guobynai, ūdros. Draustinyje yra du gamtos paveldo objektai – geologinis – Stirniškių dolomito atodanga ir botaninis - Stirniškių kurilinis maumedis.

Paberžės kraštovaizdžio - istorinis draustinis įsteigtas tam, kad išsaugotų istorinius, kultūrinius paminklus, Liaudės ir Nykio slėnių gamtinį kompleksą. Draustinis yra Kėdainių rajono šiaurinėje dalyje – Paberžės kaimo ribose. Plotas – 149,24 ha. Į Panevėžio rajoną įsiterpia tik nedidele teritorijos dalimi 0,35 ha.

Pačiame Krekenavos regioniniame parke yra 7 draustiniai, nagrinėjami ankstesniame skyriuje.

Natura 2000 teritorijos

Natura 2000 teritorijų tinklas, susidedantis iš buveinių ir paukščių apsaugai svarbių teritorijų (BAST ir PAST), skirtas išsaugoti, palaikyti ir, prireikus, atkurti natūralius buveinių tipus ir gyvūnų bei augalų rūšis Europos Bendrijos teritorijoje. Remiantis LR nutarimu patvirtintomis buveinių ar paukščių apsaugai svarbių teritorijų nuostatomis, šių teritorijų apsaugos ir naudojimo režimas turi atitikti saugomų natūralių buveinių tipų ar gyvūnų ir augalų rūšių apsaugos ir tvarkymo poreikius. Europos ekologinio tinklo Natura 2000 teritorijose yra draudžiama arba ribojama veikla, galinti turėti neigiamą poveikį saugomoms natūralioms buveinėms, rūšių buveinėms ir saugomoms augalų bei gyvūnų rūšims. Leidžiama tokia veikla, kuri užtikrina tinkamą buveinių ir rūšių būklę. Veikla turi būti vykdoma atsižvelgiant į konkrečius buveinių tipus ar rūšis ir remiantis teritorijų planavimo dokumentais ir (ar) gamtotvarkos planais.

Natura 2000 teritorijos Panevėžio rajono savivaldybėje užima apie 33122,50 ha plotą (dalis šių saugomų teritorijų persidengia, todėl plotas nėra tikslus) ir sudaro apie 15 % savivaldybės ploto.

Panevėžio rajone yra 13 BAST ir 2 PAST, atitinkančios Natura 2000 gamtinių buveinių ir paukščių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus. Dalis jų yra Krekenavos regioniniame parko teritorijoje:

Nevėžio ir Kiršino upių santaka (LTPAN0002) - 7 ha. Saugomos buveinės: (6510) šienaujamos mezofitų pievos;

Nevėžio upės slėnis ties Vadaktėliais (LTPAN0003) - 79 ha. Saugomos buveinės: (6430) eutrofiniai aukštieji žolynai, (6530) miškapievės, (9070) medžiais apaugusios ganyklos;

Gringalių miškas (LTPAN0004) - 479 ha. Saugomos baltmargės šaškytės, niūraspalvio auksavabalio ir didžiojo auksinuko buveinės;

Pašilių pelkė (LTPAN0005) - 336 ha. Saugomos auksuotosios šaškytės ir žvilgančiosios riestūnės buveinės;

Nevėžio upės slėnis ties Vadaktėliais II (LTPAN0010) - 32 ha. Saugomos buveinės: (6120) karbonatinių smėlynų smiltpievės, (6210) stepinės pievos, (6430) eutrofiniai aukštieji žolynai, (6450), aliuvinės pievos, (6510) šienaujamos mezofitų pievos;

Nevėžio slėnis ties Dembava (LTPAN0011) - 18 ha. Saugomos buveinės: (6210) stepinės pievos, (6410) melvenynai, (6430) eutrofiniai aukštieji žolynai, (6450) aliuvinės pievos, (6510) šienaujamos mezofitų pievos;

Nevėžio vidurpio slėnis (LTPAN0012) - 320 ha. Saugomos buveinės: (3270) dumblingos upių pakrantės, (6120) karbonatinių smėlynų smiltpievės, (6210) stepinės pievos, (6410) melvenynai, (6430) eutrofiniai aukštieji žolynai, (6450) aliuvinės pievos, (6510) šienaujamos mezofitų pievos, (9070) medžiais apaugusios ganyklos, ir ūdros buveinės;

Bakainiai (LTKED0009) - 31 ha. Saugomos buveinės: (6210) stepinės pievos, (9180) griovių ir šlaitų miškai, (91E) aliuviniai miškai.

Kitos Panevėžio rajono savivaldybės teritorijoje esančios vietovės, atitinkančios gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus (BAST):

Skilvionių miškas (LTPAN0008) - 48 ha. Saugomos plačialapės klumpaitės buveinės;

Naudvario miškas (LTPAN0001) - 68 ha. Saugomos buveinės: (6230) Rūšių turtingi briedgaurnai, (9020) plačialapių ir mišrūs miškai, bei plačialapės klumpaitės ir stačiosios dirvuolės buveinės;

Lėvens upės slėnis - 861,85/1,05ha. Saugomi 6430, Eutrofiniai aukštieji žolynai; 6450, Aliuvinės pievos; 6510, Šienaujamos mezofitų pievos; 91E0, Aliuviniai miškai; 91F0, Paupių guobynai; Ūdra.

Dvariškių kaimo apylinkės (LTKED0002) - 385 ha. Saugomos buveinės: (6230) Rūšių turtingi briedgaurnai, (6410) Melvenynai, (6430) Eutrofiniai aukštieji žolynai, (7230) Šarmingos žemapelkės, (9080) Pelkėti lapuočių miškai.

Ankstesniame skyriuje išsamiau aprašytos Panevėžio rajono savivaldybės teritorijoje esanti Žaliosios girios biosferos poligono teritorija, su kurios ribomis sutampa PAST (paukščių apsaugai svarbios teritorijos) bei yra dalis BAST (buvėnių apsaugai svarbios teritorijos) teritorijos ir Taujėnų - Užulėnio miškų biosferos poligono teritorija, kurios dalis yra Panevėžio rajone, o ribos sutampa su PAST IR BAST.

Kultūros paveldo teritorijos

Kultūros paveldo objektai – pavieniai ar į kompleksą įeinantys objektai, registruoti kaip nekilnojamosios kultūros vertybės, t. y. žemės sklypuose, sklypų dalyse, vandens, miško plotuose ar jų dalyse esantys statiniai ar kiti nekilnojamieji daiktai, kurie turi vertingųjų savybių ir kartu su jais priskirta teritorija yra atskiri daiktinės teisės objektai ar gali jais būti. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Saugomų teritorijų ir Lietuvos Respublikos Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymais, paveldo objektai priskiriami saugomų teritorijų sistemai. Kultūros paveldo objektų žemės sklypai yra suformuoti saugomų kultūros paveldo objektų ar vietovių teritorijose, jiems nustatomos tvarkymo ir naudojimo specialiosios sąlygos. Pagal tikslinę žemės naudojimo paskirtį kultūros paveldo objektų žemės sklypai priskiriami konservacinės paskirties žemei. Juose draudžiama ūkinė veikla, nesusijusi su šių objektų ir jų užimtų teritorijų specialia priežiūra, tvarkymu ir apsauga.

Panevėžio rajono savivaldybėje yra 152 kultūros paveldo objektai, iš jų: 12 paskelbtų kultūros paminklais; 47 paskelbti saugomais valstybės; 93 registruoti Kultūros paveldo registre. Kultūros paveldo objektai ir jų apsaugos zonos pažymėtos sprendinių brėžiniuose.

Specialiojo plano rengimo metu išnagrinėjus Panevėžio rajono teritoriją nustatyta, kad naudingųjų iškasenų teritorijos nepatenka į kultūros paveldo vertybių teritorijas ir apsaugos zonas, todėl plano sprendinių įgyvendinimas neigiamo poveikio šioms teritorijoms nedarys.

3.2 Plano sprendiniai

Rengiant specialiojo plano sprendinius, išanalizuota esama būklė, turimi duomenys bei kita informacija ir naudingųjų išteklių telkiniai suskirstyti į keturias grupes pagal siūlomus jų eksploatavimo prioritetus ir eiliškumą:

Į **I prioritetą** patenka telkiniai, kurie yra detalčiai išžvalgyti (DŽ) ir nėra saugomose teritorijose. Čia į sąrašo galą taip pat patenka ir telkiniai, kurie yra arčiau nei 300m arba ribojasi su saugomomis, Natura 2000 teritorijomis.

Į **II prioritetą** skiriami naudingųjų iškasenų telkiniai, kurie yra parengtinai išžvalgyti (PŽ) ir nėra saugomose, Natura 2000 teritorijose. Telkiniai, esantys arčiau nei 300m ar besiribojantys su saugomomis teritorijomis, yra sąrašo gale.

Į **III prioritetą** skiriami prognoziniai (P) naudingųjų išteklių telkiniai ir į Natura 2000 teritoriją patenkantis, aplinkai įtakos nedarantis, žvyro iškasenų telkinys. Šių karjerų eksploatavimo galimybės turi būti įvertintos techniniu – ekonominiu - ekologiniu požiūriu.

Į **NEEKSPLOATUOTINŲ NAUDINGŲJŲ IŠTEKLIŲ TELKINIŲ** grupę išskirti telkiniai dalinai arba visu plotu patenka į saugomas teritorijas, Natura 2000 teritorijas (BAST, PAST ar biosferos poligoną), todėl pagal saugomų teritorijų įstatymą, juose negalima įrengti naujų karjerų. Jau naudojamuose karjeruose turi būti nutraukiama veikla, juose bei išeksploatuotuose karjeruose turi būti pradedamas rekultivavimas.

Informacija pateikta 3.1 lentelėje.

3.1 **lentelė** Naudingųjų išteklių karjerai pagal eksploatavimo prioritetus ir eiliškumą

Numėris pažymėtas plane	Telkinio identifikavimo Nr.	Pavadinimas	Naudingoji iškasena	Geologinio tyrimo etapas	Plotas, ha	Išteklų kiekis 2012-12-31, tūkst. kub.m	Būklė	Pastabos ir neeksploatavimo priežastys
II PRIORITETO NAUDINGŲJŲ IŠTEKLIŲ TELKINIAI								
1	479	Akmeniai	Žvyras	Dž	24.1	222	Naudojamas	Į saugomas teritorijas nepatenka
3	4305	Baroniškiai	Smėlis ir žvyras	Dž	5.6	253	Naudojamas	Į saugomas teritorijas nepatenka
21	2235	Naurišiliai II (II sklypas)	Smėlis ir žvyras	Dž	3.4	53	Buvęs naudojamas	Į saugomas teritorijas nepatenka
22	4129	Naurišiliai II (III sklypas)	Smėlis	Dž	2.4	79	Nenaudojamas	Į saugomas teritorijas nepatenka
23	4131	Naurišiliai II (IV sklypas)		Dž	4.4	107	Naudojamas	Į saugomas teritorijas nepatenka
24	493	Pagiegala	Žvyras	Dž	11.3	143	Naudojamas	Į saugomas teritorijas nepatenka
25	469	Paistrys	Žvyras	Dž	4.5	63	Naudojamas	Į saugomas teritorijas nepatenka
27	4399	Pašiliai (Panevėžio rajonas)		Dž	2.6	69	Nenaudojamas	Į saugomas teritorijas nepatenka
30	3555	Pučekai	Smėlis	Dž	12.7	127	Naudojamas	Į saugomas teritorijas nepatenka
31	4487	Pūkiai	Smėlis	Dž	8.8	196	Naudojamas	Į saugomas teritorijas nepatenka
33	482	Raguva	Smėlis ir žvyras	Dž	2	51	Naudojamas	Į saugomas teritorijas nepatenka
39	474	Šatrenai	Smėlis	Dž	1.8	140	Naudojamas	Į saugomas teritorijas nepatenka
40	483	Šilai	Smėlis	Dž	7.3	401	užleistas	Į saugomas teritorijas nepatenka

41	470	Šilaičiai	Smėlis			Dž	4.1	121	užleistas	Į saugomas teritorijas nepatenka
45	4267	Trumpragys	Smėlis			Dž	2	100	Naudojamas	Į saugomas teritorijas nepatenka
46	480	Tumagalys			Žvyras	Dž	9	356	Užleistas	Į saugomas teritorijas nepatenka
47	473	Valmoniškiai			Žvyras	Dž	14.3	232	Naudojamas	Į saugomas teritorijas nepatenka
49	4302	Virsnis			Žvyras	Dž	3.6	89	Naudojamas	Į saugomas teritorijas nepatenka
52	4300	Žvalgatėiai		Smėlis ir žvyras		Dž	2	95	Naudojamas	Į saugomas teritorijas nepatenka
54	4355	Žvikai II		Smėlis ir žvyras		Dž	6.7	100	Naudojamas	Į saugomas teritorijas nepatenka
5	487	Bernatoniai (II sklypas)	Smėlis			Dž	14.2	738	Naudojamas	Į saugomas teritorijas nepatenka, ribojasi su Sanžilės kraštovaizdžio draustiniu
12	489	Juragiai	Smėlis			Dž	5.6	160	Naudojamas	Nepatenka į saugomas teritorijas, netoliese už 100 m yra Viržonių botaninis draustinis
16	4409	Kulbnai (II sklypas)			Žvyras	Dž	6.9	150	Naudojamas	Nepatenka į saugomas teritorijas, ribojasi su Žalios girios BAST
17	3838	Mitkai II	Smėlis			Dž	14.3	199	Naudojamas	Nepatenka į saugomas teritorijas, ribojasi su Žalios girios BAST
18	481	Murmuliai			Žvyras	Dž	2.9	79	Naudojamas	Nepatenka į saugomas teritorijas, už 200 m Krekenavos regioninis parkas ir Nevežio vidurpio kraštovaizdžio draustinio teritorija
50	475	Vosnūnai			Žvyras	Dž	10.3	94	Naudojamas	Nepatenka į saugomas teritorijas, ribojasi su Žalios girios BAST
53	471	Žvikai			Žvyras	Dž	13.7	367	Naudojamas	Nepatenka į saugomas teritorijas, ribojasi su Žalios girios BAST

II PRIORITETO NAUDINGŲJŲ IŠTEKLIŲ TELKINIAI												
1A	479	Akmeniai					Žvyras	Pž	11.6	280	Nenaudojamas	Į saugomas teritorijas nepatenka
2	445	Alančiai	Durpės					Pž	52.4	632	Nenaudojamas	Į saugomas teritorijas nepatenka
7	297	Degeniai	Durpės					Pž	19.1	470	Nenaudojamas	Į saugomas teritorijas nepatenka
24A	493	Pagiegala						Pž	10.9	370	Nenaudojamas	Į saugomas teritorijas nepatenka
29	485	Pelėdiškiai			Smėlis			Pž	9	297	Buvęs naudojamas	Į saugomas teritorijas nepatenka
33A	482	Raguva						Pž	4.6	177	Nenaudojamas	Į saugomas teritorijas nepatenka
36	296	Skaistė	Durpės					Pž	20.2	607	Nenaudojamas	Į saugomas teritorijas nepatenka
40A	483	Šilai						Pž	11	500	Nenaudojamas	Į saugomas teritorijas nepatenka
42	295	Šilas	Durpės					Pž	27.2	422	Nenaudojamas	Į saugomas teritorijas nepatenka
43	293	Šilų raistas (Panevėžio raj.)	Durpės					Pž	59.3	847	Nenaudojamas	Į saugomas teritorijas nepatenka
44 (tik dalis)	457	Šlečiai	Durpės					Pž	(318.8) (tik dalis)	(3947) (tik dalis)	Nenaudojamas	Galima eksploatuoti tik ta dalis, kuri nepatenka į valstybinės reikšmės mišką
48	491	Vėjeliskiai			Smėlis			Pž	8	528	Nenaudojamas	Į saugomas teritorijas nepatenka
5A	487	Bernatoniai (II sklypas)			Smėlis			Pž	7.4	185	Nenaudojamas	Į saugomas teritorijas nepatenka, ribojasi su Sanžilės kraštovaizdžio draustiniu
12A	489	Juragiai			Smėlis			Pž	8	207	Nenaudojamas	Nepatenka į saugomas teritorijas, netoliese už 100 m yra Viržonių botaninis draustinis
15	490	Kulbiai					Žvyras	Pž	5.8	147	Nenaudojamas	Ribojasi su Žalios girios BAST
17A	3838	Mitkai II						Pž	2.5	60	Nenaudojamas	Nepatenka į saugomas teritorijas, ribojasi su

III PRIORITETO NAUDINGŲJŲ IŠTEKLIŲ TELKINIAI										Žalios girios BAST		
10	2438	Juodis			Sapropelis			P	44.4	888	Nenaudojamas	Į saugomas teritorijas nepatenka
28	492	Pažverinė			Smėlis			P	18.5	390	Nenaudojamas	Į saugomas teritorijas nepatenka
53A	471	Žvikai					Žvyras	P	13.6	258	Nenaudojamas	Dalis patenka į Žalios girios BAST
NEEKSPLOATUOTINI NAUDINGŲJŲ IŠTEKLIŲ TELKINIAI												
6	455	Bečopyslis		Durpės				Pž	353.6	4536	Nenaudojamas	Visas patenka į Žaliosios girios BAST, PAST, biosferos poligoną
9	294	Čilienai		Durpės				Pž	65.6	1018	Nenaudojamas	Visas patenka į Žaliosios girios BAST
19	443	Naujas rėškis (samanių rė)		Durpės				Pž	58	664	Nenaudojamas	Visas patenka į Žaliosios girios BAST, PAST, biosferos poligoną
32	456	Palkiška		Durpės				Pž	313.2	6424	Nenaudojamas	dalis patenka į Žaliosios girios BAST, miškingoje teritorijoje
35	853	Suapnyne (Užbaliai)		Durpės				Pž	197.1	3317	Nenaudojamas	Visas patenka į Žaliosios girios BAST, PAST, biosf. polig.
37	452	Stėpiai		Durpės				Pž	601.6	7881	Nenaudojamas	Visas patenka į Tautienų – Užlėnio miškų BAST, PAST, biosf. polig.
38	453	Subančio samanių rė		Durpės				Pž	185.6	2531	Nenaudojamas	Visas patenka į Žaliosios girios BAST, PAST, biosferos poligoną
34	444	Samaniškiai		Durpės				Pž	46.1	530	Nenaudojamas	Patenka į valstybinės reikšmės mišką
44 (tik dalis)	457	Stėbičiai		Durpės				Pž			Nenaudojamas	Neeksploatuojama dalis, patenkanti į valstybinės reikšmės mišką
51	451	Žarčiai		Durpės				Pž	(669.1)	(76180)	Nenaudojamas	Iš dalies patenka į Pašielių botaninį - zoologinį draustinį, Dvariškių kaimo apylinkių BAST
4	488	Bečmaniškičiai			Smėlis			Dž	17.3	955	Naudojamas	Visas patenka į Sanžilės

4. SPRENDINIŲ POVEIKIO VERTINIMO ATASKAITA

4.1 Sprendinių poveikio vertinimo aspektai

Planavimo sąlygų rengėjai pateikė tokius sprendinių poveikio vertinimo aspektus:

Eil. Nr.	Planavimo sąlygos	Aspektai
1.	Panevėžio rajono savivaldybės administracijos Architektūros skyriaus 2013-10-07 planavimo sąlygos rajono lygmens specialiojo planavimo dokumentui rengti Nr. TP.145-13-S;	- aplinkos kokybės; - kraštovaizdžio apsaugos; - higieninės saugos.
2.	Panevėžio regiono aplinkos apsaugos departamento 2013-09-24 planavimo sąlygos rajono lygmens specialiojo planavimo dokumentams rengti Nr. (5)-V3-2301;	- kraštovaizdžio ir aplinkos kokybės; - biologinės įvairovės; - ekosistemų; - gamtos objektų apsaugos.
3.	KPD Panevėžio teritorinio padalinio 2013-09-27 planavimo sąlygos rajono lygmens specialiojo planavimo dokumentui rengti Nr. (12.12.P)2P-531;	- kraštovaizdžio struktūros; - kultūros paveldo išsaugojimo.
4.	Krekenavos regioninio parko direkcijos 2013-09-20 planavimo sąlygos rajono lygmens specialiojo ir vietovės lygmens specialiojo planavimo dokumentui rengti Nr. T1-4;	- kraštovaizdžio apsaugos; - biologinės įvairovės.
5.	Panevėžio visuomenės sveikatos centro 2013-09-27 planavimo sąlygos detaliojo planavimo dokumentui rengti Nr. S-(7.48.R)-3426;	-

4.2 Sprendinių poveikio vertinimas

Naudingųjų iškasenų teritorijų išdėstymo Panevėžio rajone specialiojo plano sprendinių poveikio vertinimo ataskaita parengta vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. liepos 16 d. nutarimu Nr. 920 patvirtintu „Teritorijų planavimo dokumentų sprendinių poveikio vertinimo tvarkos aprašu“ (Žin., 2004, Nr. 113-4228; Žin., 2012, Nr. 64-3240; Žin., 2012, Nr. 64-3240).

Planuojamoje teritorijoje yra atliktas Strateginis pasekmių aplinkai vertinimas (SPAV). Naudingųjų iškasenų teritorijų išdėstymo Panevėžio rajone specialiojo plano strateginis pasekmių aplinkai vertinimas atliktas vadovaujantis LR Vyriausybės nutarimu patvirtinto Planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo tvarkos aprašu (Žin., 2004, Nr. 130-4650).

SPAV dokumentas buvo pateiktas įvertinti vertinimo subjektams, kurie pateikė išvadas, kad specialiojo plano sprendinių įgyvendinimas gamtinei ir socialinei - ekonominei aplinkai ar atskiroms teritorijos dalims, visuomenės sveikatai reikšmingos įtakos neturės.

Plano sprendiniai leis lengviau vykdyti kitus teritorijų planavimo darbus, ūkininkauti, nedarant žalos vertingai aplinkai.

Specialiojo planavimo dokumento sprendinių poveikio pasekmių vertinimas atliekamas pagal išduotas planavimo sąlygas šiais aspektais: aplinkos kokybės; ekosistemų ir biologinės įvairovės apsaugos; higieninės saugos; kraštovaizdžio, gamtinių objektų apsaugos ir kultūros paveldo išsaugojimo.

Poveikis aplinkos kokybei

Naudingųjų išteklių telkinių eksploatacija reikšmingos įtakos oro kokybei neturės. Įtaką turės vykdant kasybos darbus karjeruose naudojamų mechanizmų išmetamos dujos. Kitas oro užterštumo aspektas yra dulkės. Kasamos durpės bei natūralios drėgmės smėlis ir žvyras nedulka. Dulkės gali pakilti tiksliai važiuojant transportui išdžiūvusiais karjero keliais. Kasant smėlio ir žvyro žaliavą palei išorinį būsimą karjero pakraštį bus sustumtas į 10 m pločio ir 3 m aukščio dirvožemio pylimas, kuris tarnaus kartu ir triukšmo bei dulkių sklaidos barjeru. Tokio atstumo pakanka, kad kasybos technikos keliamas triukšmas neviršytų higienos normų rodiklių.

Numatomos galimo poveikio sumažinimo priemonės užtikrinančios, kad planuojamoje teritorijoje nebus viršijamos triukšmo normos bei oro tarša kietosiomis dalelėmis, svarstomos alternatyvos:

- Karjerus naudoti atlikus kasybos projektus ir parengus rekultivacijos planus;
- Išeksploduotus karjerus rekultivuoti paverčiant teritorijas mišku, vandens telkiniu ar kitaip atkurti natūralias ekosistemas arba pritaikyti kitiems poreikiams;
- Vadovautis teisinėmis nuostatomis ribojamos ūkinės veiklos teritorijose (valstybės saugomose gamtos, kultūros paveldo objektų teritorijose ir kt.);
- Mechanizmus pastoviai tinkamai prižiūrėti, periodiškai atliekant jų techninio stovio kontrolę;
- Darbus bus vykdyti šiltesniuose metų periodu darbo dienomis nuo 8 iki 17 val., kai leidžiami aukščiausi triukšmo lygiai
- Augalinį dirvožemį ir kitokį ne kasybinį gruntą nustumti ir sustumti į iki 3m aukščio pylimus palei kasybos sklypo išorinį perimetrą ir tokiu būdu sumažinti sklindantį garsą ir dulkėtumo sklaidą;
- Į pylimus sustumti augalinį dirvožemį, stengiantis jį išsaugoti nuo mineralizacijos ir išpustymo bei išplovimo, apželdinti;
- Žaliavos išvežimui iš karjero naudoti didelės keliamosios galios automobilius iškart išvežant didelį kiekį iškasamos žaliavos, kas sumažins išmetamų dujų kiekį;
- Naudoti našius, šiuolaikiškus, Europos Sąjungos reikalavimus atitinkančius buldozerius ir ekskavatorius, kas užtikrins spartesnę darbą, mažins oro taršą;
- Darbuotojų poilsio vietas įrengti pagal visus laikinų darbuotojų įrengimo higienos reikalavimus;
- Smėlio ir žvyro karjerų vidaus kelius, sausuoju laikotarpiu, reikalui esant laistyti, taip sumažinant dulkėjimą;
- Darbuotojų sukauptas buitines šiukšles periodiškai išvežti į savartyną, panaudoti biotualetą, kas taip pat prisidės prie taršos aplinkai mažinimo.

Igyvendinus planuojamos ūkinės veiklos įtakos aplinkai mažinimo priemones, aplinkiniai gyventojai poveikio nepajaus. Poveikis trumpalaikis neigiamas.

Poveikis ekosistemoms ir biologinei įvairovei

Galimo aplinkos teršimo šaltiniai – karjere dirbantys mechanizmai su vidaus degimo varikliais. Smėlio, žvyro, o tuo pačiu ir gruntinio vandens apsauga nuo galimo teršimo naftos produktais turi būti užtikrinama vykdant mechanizmų techninį aptarnavimą ir užpildymą kuru tik tam specialiai įrengtoje aikštelėje su kieta danga už karjero ribų. Į atmosferą pateks tik dirbančios technikos variklių išmetamos dujos. Eksploatacijos eigoje periodiškai turi būti tikrinami karjero

mechanizmų vidaus degimų variklių darbo režimo atitikimai nustatytiems normatyvams. Sunkaus transporto vidutinis judėjimo greitis karjere iki 5-10 km/h. Esant tokiam greičiui keliai dulka labai nežymiai, o sausu laikotarpiu, dulkėtumui mažinti, keliai laistomi. Poveikis trumpalaikis neigiamas.

Naudingų išteklių eksploatavimo metu numatomas trumpalaikis neigiamas poveikis dirvožemiui, kuris vėliau, rekultyvavus karjerus, taps neutralus. Karjerų eksploatavimo metu turi būti saugomas augalinis sluoksnis, be reikalo neardoma miško paklotė.

Smėlio ir žvyro karjerų naudojimas poveikio biologinei įvairovei neturės. Su durpių kasyba susiję sausinimo darbai, paveikia hidrologinį režimą, palankų pelkinių buveinių funkcionavimui ne tik lokaliai, bet apima ir aplinkinę teritoriją. Kasybos darbai durpynų karjerų teritorijose neigiamai veiks esamas gamtines buveines, tačiau priklausomai nuo priimtų teisingų sprendimų, rekultivacijos tipo, biologinė įvairovė gali būti ir padidinta, t.y. išekspluatuotuose karjerų plotuose atsodintas miškas ar sukurtas vandens telkinys sukurs naujas gyvuojančias ekosistemas. Poveikis neigiamas, ilginiui taps neutraliu.

Naudingų išteklių naudojimas darys nežymų neigiamą poveikį gyvūnijai ir augalijai karjerų eksploatacijos metu dėl mechanizmų keliamo triukšmo, kasybos darbų. Poveikis trumpalaikis neigiamas.

Kraštovaizdžio, gamtinių objektų apsaugos ir kultūros paveldo išsaugojimo aspektas

Dauguma naudingųjų iškasenų telkinių teritorijų ar aplinkinės teritorijos, tiek dėl savo geografinės padėties, tiek dėl gamtinių objektų ar kitų įdomių objektų nebuvimo, nėra naudojamos rekreaciniams tikslams ir nėra patrauklios šiuo požiūriu, todėl planuojama veikla neturės neigiamos įtakos gamtiniams objektams, kraštovaizdžiui. Išnaudotus karjerus siūloma rekultivuoti, apsodinant juos mišku ar įrengiant vandens telkinį ir pritaikant rekreacijai, todėl poveikis – ilgalaikis teigiamas. Karjerų eksploatavimo metu numatoma vizualinė tarša nuo dirbančių mechanizmų ir transporto, kuri, išekspluotavus karjerus, išnyks. Poveikis kraštovaizdžiui trumpalaikis neigiamas.

Planas parengtas, atsižvelgiant į visus galiojančius kultūros vertybių apsaugą, naudojimą ir tvarkymą reglamentuojančių teisės aktų nustatytus reikalavimus, kurie draudžia veiklą, galinčią trukdyti apžvelgti kultūros paveldo objektą bei nustatomos žemės naudojimo specialiosios sąlygos, kad kultūros paveldo objekto vertingosios savybės būtų apsaugotos nuo galimo neigiamo poveikio. Rengiant specialųjį planą, naudota Kultūros vertybių registro informacija.

Specialiojo plano rengimo metu išnagrinėjus Panevėžio rajono teritoriją, nustatyta, kad naudingųjų iškasenų teritorijos nepatenka į kultūros paveldo vertybių teritorijas ir apsaugos zonas, todėl plano sprendinių įgyvendinimas neigiamo poveikio šioms teritorijoms nedarys.

Higieninės saugos aspektas

Dėl šios planuojamos ūkinės veiklos gali šiek tiek padidėti transporto keliamą fizikinę ir cheminę taršą vykdant žaliavos kasybos darbus, taip pat triukšmą sukels savaeigiai mechanizmai.

Darbai vykdomi šiltesniuose metų periodu darbo dienomis nuo 8 iki 17 val., kai leidžiami aukščiausi triukšmo lygiai. Prie arčiausiai esančios gyvenamosios sodybos (150 m) nuo smėlio ir žvyro gavybos ploto ribos triukšmo lygis nustatomas pagal Lietuvos higienos normą HN 33:2011 „Akustinis triukšmas. Triukšmo ribiniai dydžiai gyvenamuosiuose ir visuomeninės paskirties pastatuose bei jų aplinkoje“ neviršys triukšmo ribinių dydžių dienos metu. Kiti kaimai ir sodybos yra ženkliai toliau.

Vadovaujantis LR aplinkos ministro ir LR sveikatos ministro 2007-06-11 įsakymu Nr. D1-329/V-469 „Dėl teršalų, kurių kiekis aplinkos ore ribojamas pagal nacionalinius kriterijus, sąrašo ir ribinių aplinkos oro užterštumo verčių nustatymo“ planuojamoje teritorijoje cheminės medžiagos neviršys didžiausios leidžiamos cheminių medžiagų koncentracijos gyvenamosios aplinkos ore, nes pavojingos (sprogstamos, degios, dirginančios, kenksmingos, toksiškos, kancerogeninės, ėsdinančios, infekcinės ir kt.) medžiagos smėlio ir žvyro gavybos metu nenaudojamos ir karjere nesaugomos. Kasant smėlį, žvyrą ir durpes jokių gamybos atliekų nesusidaro.

Įgyvendinus planuojamos ūkinės veiklos įtakos aplinkai mažinimo priemones, aplinkiniai gyventojai nepajaus reikšmingo poveikio. Baigus eksploatuoti karjerus ir rekultyvavus juos įrengiant vandens telkinį arba apsodinant mišku, gali atsirasti puiki rekreacijos zona. Poveikis trumpalaikis neigiamas, vėliau ilgalaikis teigiamas.

Sprendinių poveikio išvadinė santrauka pateikiama 4.3 lentelėje.

4.3 Sprendinių poveikio vertinimo lentelė

1.	Teritorijų planavimo dokumento organizatorius Panevėžio rajono savivaldybės administracijos direktorius, Vasario 16-osios g. 27, Panevėžys, tel. 8 45 582948, faks. 8 45 582975, el.p. vitalijus.ziurlys@panrs.lt.
2.	Teritorijų planavimo dokumento rengėjas UAB „Panprojektas“ (Respublikos g. 38, LT-35173 Panevėžys, tel./faks.: (8 45) 581 875, (8-45) 462 208; panprojektas@takas.lt , internetinis puslapis www.panprojektas.lt)
3.	Teritorijų planavimo dokumento pavadinimas Naudingųjų iškasenų teritorijų išdėstymo Panevėžio rajone specialusis planas
4.	Ryšys su planuojamai teritorijai galiojančiais teritorijų planavimo dokumentais Panevėžio rajono savivaldybės teritorijos bendrasis planas, patvirtintas Panevėžio rajono savivaldybės Tarybos 2008-07-03 nutarimu Nr. T-154; Panevėžio rajono rekreacinių teritorijų specialusis planas, patvirtintas Panevėžio rajono savivaldybės Tarybos 2012-07-04 nutarimu Nr. TP-148-12-S; Krekenavos miestelio bendrasis planas, patvirtintas Panevėžio rajono savivaldybės Tarybos 2011-12-02 nutarimu TP1-2490; Krekenavos regioninio parko ir jo zonų ribų planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009-12-09 nutarimu 1617 (Žin., 2009, Nr. 147-6570); Krekenavos regioninio parko tvarkymo planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos 2010-03-30 įsakymu D1-251 (Žin., 2010, Nr. 39-1881); Panevėžio rajono savivaldybės Nekilnojamojo kultūros paveldo tinklų schema, patvirtinta Lietuvos Respublikos Kultūros ministro 2009-05-15 įsakymu Nr. ĮV-212 (Žin., 2009, Nr. 56-2226); Berčiūnų pilkapyno, u.k. 5409(A260P), specialusis planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Kultūros ministro 2009-11-05 įsakymu Nr. ĮV-603; Siaurojo geležinkelio, G10KP specialusis planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Kultūros ministro 2009-02-18 įsakymu Nr. ĮV-76 (Žin., 2009, Nr. 25-994); Panevėžio rajono Kultūros paveldo objektų teritorijų ir apsaugos zonų ribų planai,

	<p>apskaitos duomenys;</p> <p>Panevėžio rajono savivaldybės Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo specialusis planas, patvirtintas Panevėžio rajono savivaldybės Tarybos 2011-05-18 nutarimu Nr. T-118;</p> <p>Panevėžio rajono savivaldybės teritorijos Šilumos ūkio specialusis planas, patvirtintas Panevėžio rajono savivaldybės Tarybos 2011-05-18 nutarimu Nr. T-119;</p> <p>Panevėžio rajono savivaldybės teritorijos Miškų išdėstymo specialusis planas;</p> <p>Rekreacinių zonų išdėstymo specialusis planas;</p> <p>Degalinių išdėstymo specialusis planas.</p>
5.	<p>Ryšys su patvirtintais ilgalaikiais ar vidutinės trukmės strateginio planavimo dokumentais</p> <p>Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. spalio 29 d. nutarimu Nr. IX-1154 (žin., 2002, Nr. 110-4852; 2006, Nr. 111-4198);</p> <p>Nacionalinė darnaus vystymosi strategija (Žin., 2003, Nr. 89-4029);</p> <p>Lietuvos Respublikos Saugomų teritorijų įstatymas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Seimo 1993-11-09 nutarimu Nr. I-301;</p> <p>Lietuvos Respublikos Žemės įstatymas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Seimo 1994-04-26 d. nutarimu Nr. I-446;</p> <p>Lietuvos Respublikos Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Seimo 1994-12-22 nutarimu Nr. I-733;</p> <p>Specialiosios žemės ir miško naudojimo sąlygos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992-05-12 nutarimu Nr. 343;</p> <p>Gamtinio karkaso nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2007-02-14 įsakymu Nr. D1-96 (Žin., 2007, Nr. 22-858; 2010, Nr. 87-4619; 2012, Nr. 84-4425);</p> <p>2006 m. balandžio 19 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 380 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. kovo 15 d. nutarimo Nr. 276 „Dėl bendrųjų buveinių ar paukščių apsaugai svarbių teritorijų, nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“;</p> <p>Gamtinių ir kompleksinių draustinių nuostatos (Žin., 2008, Nr. 414-1642);</p> <p>2005 m. birželio 15 d. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro įsakymas Nr. D1-302 (nauja redakcija - 2006-11-06 įsakymo Nr. D1-518) „Dėl vietovių, atitinkančių gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, sąrašo, skirto pateikti Europos komisijai patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr. 105-3908). Visa ŽNP teritorija išskyrus rekreacinio, žemės ūkio ir kitos (gyvenamosios) paskirties yra Buveinių apsaugai svarbi teritorija;</p> <p>Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas 1999-04-29 Nr. 490, Vilnius „Dėl regioninių parkų nuostatų patvirtinimo“.</p>
6.	<p>Status quo situacija: Status quo alternatyva yra esamos būklės išlaikymas. Alternatyva numato esamų naudingų išteklių naudojimą, neplanuojant naujų detaliai išžvalgytų naudingų išteklių telkinių atsiradimo. Pasirinkus status quo alternatyvą išliks ta pati situacija, t.y. eksploatuojami esami naudingų išteklių telkiniai, kurių ištekliai kasmet</p>

	<p>senka, neatsiras naujų, kurie jau specialiojo plano rengimo metu yra detaliai išžvalgyti ir aprobuoti, tačiau trūksta teritorijų planavimo dokumentų, norint pradėti juos eksploatuoti. Bus ta pati situacija, tik nuolat senkantys esami naudingų iškasenų išteklių ir nesudarys palankių sąlygų kasybos verslui Panevėžio rajone. Ši situacija nepadės padidinti konkurencingumo tiekiant naudingus išteklius, kurie yra naudojami tiek statybos, žemės ūkio, tiek energetikos srityse.</p> <p>Nerengiant specialiojo plano, nebūtų įmanoma darni kasybos verslo plėtra, nebūtų panaudotas esamas Panevėžio rajono naudingų išteklių potencialas, nebūtų daroma teigiama įtaka rajono socialinei ir ekonominei aplinkoms.</p>		
7.	<p>Tikslas, kurio siekiama įgyvendinant teritorijų planavimo sprendinius:</p> <p>Specialiojo plano parengimas ir įgyvendinimas sukurs prielaidas plėsti Panevėžio rajono naudingų išteklių infrastruktūrą, užtikrinant išteklių racionalų naudojimą, ekologinę bei kraštovaizdinę pusiausvyrą (neplanuojamas nei vienas naudingųjų išteklių telkinys saugomose teritorijose ar išraiškingo, gražaus ar kitaip vertingo kraštovaizdžio zonoje). Specialiojo plano sprendiniai turės ir tiesioginę ekonominę naudą (bus renkami papildomi mokesčiai į biudžetą, sukuriama geresnė infrastruktūra, atsirasi naujų darbo vietų ir pan.), taip pat prisidės ir prie opių socialinių problemų sprendimo (naujos darbo vietos sumažins socialinius nelygumus kaimo vietovėse).</p>		
8.	<p>Galimo sprendinių poveikio vertinimas (pateikiamas apibendrintas poveikio aprašymas ir įvertinimas)</p> <p>Šiuo specialiuoju planu detalizuojami Panevėžio rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano nustatyti tvarkymo ir naudojimo reikalavimai, nustatomi teritorijų tvarkymo ir naudojimo režimai naudingųjų iškasenų išteklių projektams rengti ir ištekliams eksploatuoti, suformuojamos teritorijos naudingųjų iškasenų gamybai, sudarant sąlygas ūkinei veiklai ir investicijoms.</p>		
9.	Vertinimo aspektai	Teigiamas (trumpalaikis, ilgalaikis) poveikis	Neigiamas (trumpalaikis, ilgalaikis) poveikis
Sprendinio poveikis:			
Aplinkos kokybei		Ilgalaikis neutralus.	Trumpalaikis neigiamas.
Ekosistemoms ir biologinei įvairovei		Ilgalaikis neutralus.	Trumpalaikis neigiamas.
Kraštovaizdžio, gamtinių objektų apsaugos ir kultūros paveldo išsaugojimo aspektu		Teigiamas ilgalaikis.	Neigiamo poveikio nėra.
Higieninei saugai		Teigiamas, ilgalaikis.	Trumpalaikis neigiamas.
10.	Siūlomos alternatyvos poveikis:		
Aplinkos kokybei		-	-
Ekosistemoms ir biologinei įvairovei		-	-
Kraštovaizdžio, gamtinių objektų apsaugos ir kultūros		-	-

	paveldo išsaugojimo aspektu		
	Higieninei saugai	-	-

5. IŠVADOS

1. Pagal Geologijos tarnybos duomenis (2012-12-31) didžiąją dalį esančių naudingųjų iškasenų Panevėžio rajone sudaro durpės 84 % (59,068 mln m³). Kitų esančių naudingųjų iškasenų kiekis – smėlio 10 % (6,86 mln m³), žvyro 4 % (3,059 mln m³), smėlio ir žvyro 1 % (0,999 mln m³), sapropelio 1 % (0,888 mln m³).
2. Panevėžio rajono savivaldybės teritorijoje yra Krekenavos regioninis parkas ir 7 jame esantys draustiniai, 8 draustiniai, 2 biosferos poligonai, 12 saugomų geologinių ir botaninių objektų, Natura 2000 teritorijų (2 paukščių apsaugai svarbios teritorijos (PAST), 13 gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų (BAST)), 152 kultūros paveldo objektai. Veiklą saugomose teritorijose reglamentuoja ir riboja LR vyriausybės priimti įstatymai, nuostatos, gamtotvarkos planai ir kt. dokumentai.
3. Remiantis Lietuvos Respublikos Saugomų teritorijų įstatymu, gamtiniuose ir kompleksiniuose draustiniuose draudžiama kasti durpes ir ežerų nuosėdas (sapropelį), išskyrus pradėtas kasti iki draustinio įsteigimo, t.y. rengti naujus naudingųjų iškasenų karjerus ir šachtas. Kompleksinėms saugomoms teritorijoms Panevėžio rajono savivaldybėje priskiriamas valstybinis (regioninis) parkas bei biosferos monitoringo teritorija (biosferos poligonai). Remiantis biosferos poligonų ir įsteigtų Natura 2000 teritorijų tvarkymo planų nuostatomis, žmogaus veikla teritorijose negali pabloginti rūšių ir buveinių apsaugos būklės, poveikis sprendžiamas konkrečiu atveju. Kultūros paveldo vertybių teritorijose ir/ar jų apsaugos zonose naudingųjų iškasenų telkinių nerandama, todėl poveikio šioms saugomoms teritorijoms nebus.
4. Specialiojo plano sprendiniuose naudingųjų išteklių telkiniai suskirstyti į 4 grupes pagal siūlomus eksploatavimo prioritetus ir eiliškumą: **I prioriteto grupėje** - 27 telkiniai, kurie yra detaliai išžvalgyti (DŽ) ir nėra saugomose teritorijose. (Pagal eiliškumą į sąrašo galą patenka karjerai, kurie yra arčiau nei 300m arba ribojasi su saugomomis, Natura 2000 teritorijomis.); **II prioriteto grupėje** - 16 naudingųjų iškasenų telkiniai, kurie yra parengtinai išžvalgyti (PŽ). (Šios grupės telkiniai nėra saugomose, Natura 2000 teritorijose, o esantys arčiau nei 300m nuo saugomų teritorijų, pateikti sąrašo gale); **III prioriteto grupėje** - 3 naudingųjų išteklių telkiniai, iš jų - 2 prognoziniai (P) karjerai ir vienas žvyro iškasenų telkinys, patenkantis į Natura 2000 teritoriją, tačiau jo eksploatavimas aplinkai įtakos nedarys. Išksploatavus I ir II prioriteto grupių telkinius ir esant dideliame naudingųjų išteklių poreikiamui bei kiekvienu konkrečiu atveju išanalizavus daromą poveikį aplinkai, atlikus kompleksinį vertinimą, gali būti nagrinėjamos šios grupės naudingųjų išteklių telkinių eksploatavimo galimybės. **IV grupėje** – 17 telkinių, kurie dalinai arba visu plotu patenka į saugomas teritorijas ar Natura 2000 teritorijas (BAST, PAST ar biosferos poligoną). Šios grupės telkiniai negalimi eksploatuoti. Jau naudojamuose karjeruose turi būti nutraukiama veikla, juose bei išeksploatuotuose karjeruose turi būti pradedamas rekultyvavimas.
5. Dėl tokio lygio planų metodinių nurodymų trūkumo sunku vertinti didelės apimties teritorijas, kuriose vyksta įvairūs procesai. Poveikis aplinkai gali būti labai įvairus. Atskiri atvejai turėtų būti detalizuojami smulkesniuose lygmenyse, įvertinamos prevencinės, kompensacinės priemonės.
6. Naudingųjų iškasenų telkinių teritorijose, patenkančiose į inžinerinių tinklų, kelių, geležinkelių bei jų įrenginių apsaugos zonas, negalima vykdyti kasybos darbų, prieš tai raštiškai nesuderinus su juos prižiūrinčia įmone (organizacija).

1. PRIEDAS

Naudingųjų iškasenų išteklių ir teritorijos Panevėžio rajone pagal Lietuvos geologijos tarnybos prie Aplinkos ministerijos duomenis 2014m.

Eil. Nr.	Telkinio identifikavimo Nr.	Pavadinimas	Naudingoji iškasena	Geologinio tyrimo etapas	Plotas, ha	Išteklių kiekis 2012-12-31, tūkst.kub.m	Būklė
1	479	Akmeniai	Žvyras	Dž	24.1	222	Naudojamas
				Pž	11.6	280	Nenaudojamas
2	445	Alančiai	Durpės	Pž	52.4	632	Nenaudojamas
3	4305	Baroniškiai	Smėlis ir žvyras	Dž	5.6	253	Naudojamas
4	488	Bernatoniai (I sklypas)	Smėlis	Dž	17.3	955	Naudojamas
5	487	Bernatoniai (II sklypas)	Smėlis	Dž	14.2	738	Naudojamas
				Pž	7.4	185	Nenaudojamas
6	455	Beropšilis	Durpės	Pž	353.6	4536	Nenaudojamas
7	297	Degeniai	Durpės	Pž	19.1	470	Nenaudojamas
8	446	Drūlupis	Durpės	Pž	76.1	965	Nenaudojamas
9	294	Gitėnai	Durpės	Pž	65.6	1018	Nenaudojamas
10	2438	Juodis	Sapropelis	P	44.4	888	Nenaudojamas
11	454	Juodvadis (Rūdbalė)	Durpės	Pž	447.9	7294/227*	Nenaudojamas
12	489	Juragiai	Smėlis	Dž	5.6	160	Naudojamas
				Pž	8	207	Nenaudojamas
13	3241	Kazokų plotas	Smėlis	P	15.5	580	Nenaudojamas
14	447	Klimbalė	Durpės	Dž	374.6	3329,26/5	Užleistas
15	490	Kulbiai	Žvyras	Pž	5.8	147	Nenaudojamas
16	4409	Kulbiai (II sklypas)	Žvyras	Dž	6.9	150	Naudojamas
17	3838	Mitkai II	Smėlis	Dž	14.3	199	Naudojamas
				Pž	2.5	60	Nenaudojamas
18	481	Murmuliai	Žvyras	Dž	2.9	79	Naudojamas
19	443	Narvydiškių samanyne	Durpės	Pž	58	664	Nenaudojamas
20	476	Naujarodžiai	Žvyras	Pž	2.5	102	Nenaudojamas
21	2235	Naurašiliai II (II sklypas)	Smėlis ir žvyras	Dž	3.4	53	Buvęs naudojamas
22	4129	Naurašiliai II (III sklypas)	Smėlis	Dž	2.4	79	Nenaudojamas
23	4131	Naurašiliai II (IV sklypas)	Žvyras	Dž	4.4	107	Naudojamas
24	493	Pagiegala	Žvyras	Dž	11.3	143	Naudojamas
				Pž	10.9	370	Nenaudojamas
25	469	Pajstrys	Žvyras	Dž	4.5	63	Naudojamas
26	468	Pašiliai (Panevėžio raj.)	Durpės	Pž	343.3	6036	Nenaudojamas
27	4399	Pašiliai (Panevėžio rajonas)	Smėlis	Dž	2.6	69	Nenaudojamas
28	492	Pažvėrinė	Smėlis	P	18.5	390	Nenaudojamas
29	485	Pelėdiškiai	Smėlis	Pž	9	297	Buvęs

							naudojamas
30	3555	Pučekai	Smėlis ir žvyras	DŽ	12.7	127	Naudojamas
31	4487	Pūkiai	Smėlis	DŽ	8.8	196	Naudojamas
32	456	Pūkiškė	Durpės	PŽ	313.2	6424	Nenaudojamas
33	482	Raguva	Smėlis ir žvyras	DŽ	2	51	Naudojamas
				PŽ	4.6	177	Nenaudojamas
34	444	Samališkiai	Durpės	PŽ	46.1	530	Nenaudojamas
35	853	Samanyne (Užubaliai)	Durpės	PŽ	197.1	3317	Nenaudojamas
36	296	Skaistė	Durpės	PŽ	20.2	607	Nenaudojamas
37	452	Stepriai	Durpės	PŽ	601.6	7881	Nenaudojamas
38	453	Šakupio samanyne	Durpės	PŽ	185.6	2531	Nenaudojamas
39	474	Šatrėnai	Smėlis	DŽ	1.8	140	Naudojamas
40	483	Šilai	Smėlis	DŽ	7.3	401	užleistas
				PŽ	11	500	Nenaudojamas
41	470	Šilaičiai	Smėlis	DŽ	4.1	121	užleistas
42	295	Šilas	Durpės	PŽ	27.2	422	Nenaudojamas
43	293	Šilų raistas (Panevėžio raj.)	Durpės	PŽ	59.3	847	Nenaudojamas
44	457	Šlekiai	Durpės	PŽ	318.8	3947	Nenaudojamas
45	4267	Trumpragys	Smėlis	DŽ	2	100	Naudojamas
46	480	Tumagalys	Žvyras	DŽ	9	356	Užleistas
47	473	Valmoniškiai	Žvyras	DŽ	14.3	232	Naudojamas
48	491	Vėjeliškiai	Smėlis	PŽ	8	528	Nenaudojamas
49	4302	Virsnis	Žvyras	DŽ	3.6	89	Naudojamas
50	475	Vosniūnai	Žvyras	DŽ	10.3	94	Naudojamas
51	451	Žarčiai	Durpės	PŽ	669.1	7618	Nenaudojamas
52	4300	Žvalgaičiai	Smėlis ir žvyras	DŽ	2	95	Naudojamas
53	471	Žvikai	Žvyras	DŽ	13.7	367	Naudojamas
				P	13.6	258	Nenaudojamas
54	4355	Žvikai II	Smėlis ir žvyras	DŽ	6.7	100	Naudojamas